

Groengebied Amstelland
AB 29-11-2012
Agendapunt 12 natuur behoeden en ontwikkelen
BIJLAGE 2

Natuur behoeden en ontwikkelen in Groengebied Amstelland

Inhoud

1. Inleiding	4
1.1 Projectomschrijving.....	4
1.2 Doelstelling.....	4
1.3 Inhoud publieksreacties.....	5
1.4 Werkwijze.....	6
1.5 Resultaat.....	6
1.6 Indeling rapport en bijzondere kenmerken deelgebieden.....	7
2. De Natuurboog	8
3. DIEMERSCHEG	10
3.1. Omgeving Diem	11
3.1.1. Diempolder	11
3.1.2. PEN-bos en Overdiemen	13
3.2. De Diem en oeverlanden.....	14
3.2.1. De Diem zelf en restgebiedjes aan de oevers	14
3.2.2. Westelijke oeverlanden Eerste Diem	14
3.2.3. Oostelijke oeverlanden Eerste Diem	16
3.2.4. Zuidelijke oeverlanden Tweede Diem	16
3.2.5. Korte Diem.....	17
3.3. Diemberbos/Gemeenschapspolder.....	17
4. VERBINDINGSBOOG: Gaasperplas, Gaasperzoom en De Hoge Dijk.....	19
4.1. Gaasperplas	19
4.2. Gaasperzoom.....	22
4.3. De Hoge Dijk	23
4.3.1. Openbare golfbaan.....	24
4.3.2. Klarenbeek.....	24
4.3.3. De Hoge Dijk westkant spoorbaan	25
4.3.4. De Hoge Dijk oostkant spoorbaan.....	25
4.3.5. Hollandsche Kade/ Ruwelswal	26
5. AMSTELSCHEG	28
5.1. Middelpolder en Elsenhove.....	29
5.2. Duivendrechtsche Polders en De Toekomst	33

5.3. Bovenkerkerpolder	35
5.4. Polder de Rondehoep.....	36
5.5. Ouderkerkerplas en omgeving	40
5.5.1. Recreatiegebied Ouderkerkerplas.....	40
5.5.2. Holendrechtter- en Bullewijkerpolder	43
5.5.3. Het landje van Geijssel	43
5.5.4. Het Diepe Gat	45
5.5.3. Polder De Nieuwe Bullewijk en De Korte Dwarsweg, de Hoogendijk	45
6. CONCLUSIE	47
Bijlage I.....	48
Bijlage II.....	50

want de omgeving ziet er mooier uit, en mensen vinden het leuk om zeldzame planten te vinden of dieren in het wild waar te nemen. Dit maakt dat bezoekers zich de gebieden mentaal toe-eigenen en dat bevordert het groene imago van Groengebied Amstelland.

1.3 Inhoud publieksreacties

Het meest gehoorde bezwaar betreft de verdichting en de visuele afname van het werkgebied van Groengebied Amstelland. Men denkt dat het Groengebied in de loop der jaren kleiner geworden is.

Oorspronkelijk (1965) was Amstelland een zeer open landschap. De in 1959 vastgestelde begrenzing van het Groengebied is niet wezenlijk aangetast, wel is er hoogbouw aan de stadsranden gepleegd. Ook zijn er binnen het gebied veelvuldig bosjes aangeplant om aan de eisen voor een recreatiegebied te voldoen of om wegen en stadsranden te maskeren. Hoewel de bosjes fataal zijn voor de karakteristieke openheid zijn ze er niet voor niets: zonder de bosjes zouden de randen van het gebied onaantrekkelijk en overlast gevend (lawaai, luchtvervuiling) zijn. De bosjes ontwikkelen zich langzamerhand tot natuurgebiedjes en dragen zo bij aan de biodiversiteit en landschappelijke variatie. Het echte open landschap is ten zuiden van de A9 te vinden, terwijl de Duivendrechtse polders een voorproefje geven.

Figuur 2 Beplanting maakt het landschap visueel kleiner, maar verkleint ook negatieve effecten

Daarnaast zijn er af en toe klachten over de wijze van beheer. Het gaat dan vaak over maaien van beschermde soorten en een enkele keer over herinrichting van terreinen waar beschermde soorten staan.

Figuur 3 Rietorchis in Elsenhove

Een voorbeeld daarvan is dat het nodig is voor het geschikte biotoop voor rietorchissen om tweemaal per jaar voedingsstoffen af te voeren door te maaien; de bodem zou anders te voedselrijk worden waardoor deze soort zich niet meer kan handhaven. Het Groengebied voert deze beheerwerkzaamheden uit conform een door het Ministerie van ELI goedgekeurde gedragscode.

Een klacht over een herinrichting waarbij de groeiplaats van een beschermde plant is aangetast bereikte het Groengebied in 2010. Er was een bosje gekapt bij het zogenaamde 'vennetje' in de zuidoever van de Gaasperplas om het zicht op dit plasje, waar ook een paardenroute doorheen loopt, te verbeteren. Daarbij is een groeiplaats van Rondbladig wintergroen vernield. Helaas was zowel Groengebied als de aannemer niet bekend met deze vindplaats. Rondbladig wintergroen is een rode lijstsoort omdat hij vrij zeldzaam is en matig afgenomen, maar de soort is niet

wettelijk beschermd. Hij is hier wellicht tot ontwikkeling gekomen op duinzand dat ooit in depot is gezet op de zuidoever van de Gaasperplas.

Dit soort zaken wil het bestuur in de toekomst graag voorkomen.

1.4 Werkwijze

In 1980 is het Basisplan Groengebied Amstelland vastgesteld. Vanaf dat moment is de herinrichting van het gebied ter hand genomen. Het gebied is bijna niet meer te vergelijken met de situatie van voor 1980. Zo zijn de weidevogels, die in de Diemerscheg de hoogste broedichtheden in Amstelland vertoonden, door de aanleg van de recreatiegebieden en aanplant van het Diemberbos daar vrijwel geheel verdwenen. Aan de andere kant heeft de aanleg van recreatiegebieden Amstelland ook verrijkt. Er is veel meer variatie gekomen waardoor de biodiversiteit beduidend is toegenomen.

Voor dit rapport is gekozen voor een globale beschrijving van de natuur en, wanneer dat relevant is, het landschap. Per deelgebied worden de hoogtepunten belicht. Er is voor een geografische indeling gekozen omdat het gebied aan de hand van geografische deelplannen is ingericht. Er is regelmatig vergeleken met het 'Deelplan Natuur- en landschapsbeheer in de agrarische gebieden' uit 1988 en met de Inventarisatie rapporten, die op grond van de provinciale Milieuinventarisatie of Natuurinformatie ten behoeve van dit deelplan zijn opgesteld. De gegevens over de huidige natuur zijn op diverse manieren verzameld. De ecologische atlas van Amsterdam is ingezien. De verslagen van Mark Kuiper over de weidevogelstand zijn geraadpleegd en veel gegevens zijn afkomstig van Waarneming.nl. In het voorjaar van 2010 is een rondgang gemaakt door de verschillende recreatiegebieden. Een extra ronde heeft in 2011 plaats gevonden.

Daarnaast zijn door Sonja Hasebos natuurkenners van de verschillende gebieden geïnterviewd: voor Diemen Cathy Wiersema, voor de weidevogels Mark Kuiper en Aad van Paassen, voor het agrarisch gebied Kees Lambalk en Wes Korrel van de agrarische natuurvereniging De Amstel, voor De Hoge Dijk Fons Bongers, voor de Middelpolder en de Rondehoep boswachter Lothar Valentijn (LNH). Ook Norbert Daemen, Floor van der Vliet en Jan Geijssel zijn over hun ervaringen en opvallende waarnemingen bevraagd. In het verleden is er contact geweest met Fred Vogelzang en Winnie Meyer Ricard over de Gaasperplas en de Gaasperzoom. Voor het Diemberbos en de oeverlanden van de Diem is het helaas niet gelukt om een afspraak te maken met één van de boswachters van Staatsbosbeheer.

De locatiebeheerders van het Groengebied hebben de diverse concrete beheermaatregelen uiteen gezet.

In elk hoofdstuk staan conclusies en daaruit vloeien een aantal mogelijke maatregelen voort. In Bijlage I staan de interviewvragen en is de rode draad van de interviews weergegeven.

In Bijlage II staat informatie over een aantal bekende diersoorten die in het gebied voorkomen.

1.5 Resultaat

Rapport met van ieder gebied een beschrijving en kartering van de natuurlijke hoogtepunten en per gebied een conclusie over het meest gewenste beheer; deze wordt gevolgd door een aanbeveling.

Na alle beschrijvingen volgt een conclusie waarin een aantal aanbevelingen worden gedaan.

1.6 Indeling rapport en bijzondere kenmerken deelgebieden

Hoofdstuk 2: **De Natuurboog**, ecologische verbindingszone tussen de kerngebieden IJmeer en polder de Rondehoep en de Middelpolder.

Hoofdstuk 3: **de Diemerscheg**

3.1 en 3.2 Diemerpolders: parkachtig uitloopgebied met veel aandacht voor het oorspronkelijke landschap. Bijzondere elementen zijn de oeverlanden van de Eerste en de Tweede Diem, het PEN-bos en de drasse dijkvoet langs de Overdiemerweg, het moerasje en zijn omgeving in de Diemerpolder en de moerasgebiedjes Overdiemerpolder.

3.3 Diemerbos en Gemeenschapspolder. Een oude polder is getransformeerd in een toegankelijk bos- en recreatiegebied.

Hoofdstuk 4: **de Verbindingsboog**

4.1 Gaasperplas: door Floriade 1982 en zanddepot grote diversiteit leefmilieus: vertegenwoordiging verschillende Nederlandse plantendistricten.

4.2 Gaasperzoom: natuurlijk ontwikkeld opslagbos, schoon water.

4.3 De Hoge Dijk: openbare golfbaan met ecologische zone, natuurterrein Klarenbeek, waardevolle water/ oever/ bermsystemen en moerasjes, helofytensloot, historische grenskaden (buiten Groengebied).

Hoofdstuk 5: **de Amstelscheg**

5. Open polders Amstelland-West (Amstelscheg) nog altijd herkenbaar middeleeuws landschap en droogmakerijen met weidevogels, sloot- en oevervegetaties en hooilanden:

5.1 Middelpolder en Elsenhove: verlandingszones, fraaie hooilanden, oeverzwaluwwand in voormalig Amstelplein

5.2 Duivendrechtsche Polders en Polder de Toekomst

5.3 Bovenkerkerpolder

5.4 Polder de Rondehoep, 13 buitendijkse oeverlanden

5.5 Holendrecht- en Bullewijkerpolder, incl. plas-drasgezet Landje van Geijssel (5.5.2)

5.5.1 Ouderkerkerplas: o.m. natuurzone met oeverzwaluwwand

Hoofdstuk 6: **Conclusie** waarin algemeen geldende aanbevelingen worden gedaan

Apart van het rapport is een samenvatting gemaakt waarin de aanbevelingen per gebied worden opgesomd. Op de kaartjes in de samenvatting zijn de locaties van de aanbevelingen aangegeven. In het hoofdrapport staan diezelfde locaties tussen vierkante haakjes.

2. De Natuurboog

Figuur 1 Ontwerp De Natuurboog

De Natuurboog is de Ecologische Verbindingszone tussen het IJmeer en de Rondehoop. Het idee, de uitwerking en de aanleg van de Natuurboog zijn in de jaren 90, na het verschijnen van het Natuurbeleidsplan van het toenmalige Ministerie van Landbouw Natuur en Visserij, ontwikkeld. In dat plan is het concept van de Ecologische Hoofdstructuur met verbindingszones tussen natuurgebieden geïntroduceerd.

Er leefden in 1990 populaties van de ringslang rond de Amstelveense Poel en in de Diempolders ten noorden van de A1. De ringslang is een volkomen ongevaarlijke slang die in de categorie 'kwetsbaar' op de rode lijst staat. De populaties waren door stadsuitbreidingen en infrastructuur van elkaar geïsoleerd. Groengebied Amstelland heeft het in 1991 op zich genomen ze opnieuw met elkaar in verbinding te brengen via een keten van stepping stones en trekzones die grotendeels door het werkgebied van het Groengebied lopen. Alleen **3, 4 en 5** op het kaartje, de oversteek Weespertrekvaart, de Bijlmerweide en onderdoorgang A9 liggen in respectievelijk Diemen en Amsterdam Zuidoost en kunnen dus niet door het Groengebied heringericht worden [zie samenvatting Diemerscheg 1]

De verbindingszone werkt ook voor andere dieren die een drassig overgangsbiotoop tussen water, moeras en vochtig grasland prefereren. Voorbeelden daarvan zijn de waterspitsmuis, de meervleermuis, de rugstreppad en de vlinders oranjetipje en koevinkje. Er komen nog een aantal soorten in het gebied voor die allicht gebruik kunnen maken van de zone zoals de hermelijn, de wezel, de dwergmuis, de rietzanger, de kleine karekiet, de snoek en de bittervoorn.

De voorgestelde inrichtingswerken voor de Natuurboog dienden altijd meerdere doelen. De Natuurboog is dus multifunctioneel. Zo is in de Gaasperzoom, zie paragraaf 4.2, een waterloop aangelegd met voor de doelsoorten geschikte oevers, die schoon water uit de Gaasperplas naar De Hoge Dijk voert en zo de zwemwaterkwaliteit verbetert. Bovendien draagt het water bij aan aantrekkingskracht van het recreatiegebied Gaasperzoom. Deze waterloop ondersteunt dus de functies ecologie, waterkwaliteit en recreatie. De schoonwaterloop heeft op dit moment overigens een baggerprobleem: hij moet, om zijn kwaliteit te behouden, nodig uitgebaggerd worden.

In de loop van de jaren zijn een aantal grote inrichtingswerken uitgevoerd en thans (2011) functioneert de Natuurboog in de zin dat ringslangen hun leefgebieden beduidend hebben uitgebreid en zijn aangetroffen in Amsterdam Zuidoost en aan de andere kant van de boog in de Rondehoop en de Middelpolder.

Noord-Holland verkoopt compostpallets, speciaal voor ringslangen.

Ook de overige genoemde soorten worden regelmatig aangetroffen. De inrichting van de Natuurboog is nog niet helemaal afgerond. De sluis naar het Amsterdam-Rijnkanaal (nr. **1**, verantwoordelijke instantie: Rijkswaterstaat, zie hoofdstuk 3.2.1. De Diem) en het spoorviaduct over de Diem (nr. **2**, verantwoordelijke instantie: Rail Infrastructuur, zie eveneens hoofdstuk 3.2.1.) zijn niet optimaal - passage is mogelijk maar het kan beter. In de Holendrecht- en Bullewijkerpolder (nr. **10**, verantwoordelijke instantie: DLG)[samenvatting Amstelscheg 7] is nog niet alles ingericht zoals gepland.

Nieuwe ontwikkelingen kunnen de Natuurboog in de toekomst eventueel aantasten. Daarom moeten plannen getoetst worden op hun schadelijkheid voor de ecologische verbinding. Bovendien is het belangrijk dat het beheer bestendig blijft. Een belangrijke bijdrage aan het voortbestaan van de trekroute voor ringslangen vormen de broeihopen waarin ze eieren kunnen leggen en kunnen overwinteren.

Conclusie Natuurboog

De Natuurboog functioneert bijna naar behoren. Van belang is dat het beheer duurzaam blijft. Het dichtslibben van de schoonwaterloop in de Gaasperzoom is ongunstig voor de natuurwaarde en voor de aanvoer van water van goede kwaliteit naar De Hoge Dijk. Een baggerproject kan hier verbetering brengen. Ringslangen zijn gebaat bij de aanleg van broeihopen in en rond de Natuurboog. Daarnaast zijn er nog enkele zwak functionerende plekken in de Verbindingszone die extra inrichting behoeven. Dit zijn echter geen maatregelen die het Groengebied kan nemen. Wel kan het Groengebied een stimulerende rol spelen ten opzichte van Rijkswaterstaat, Rail Infrabeheer, de gemeenten Diemen en Amsterdam Zuidoost en DLG. Waakzaamheid tegen ingrepen die nieuwe obstakels in de routes kunnen vormen blijft geboden.

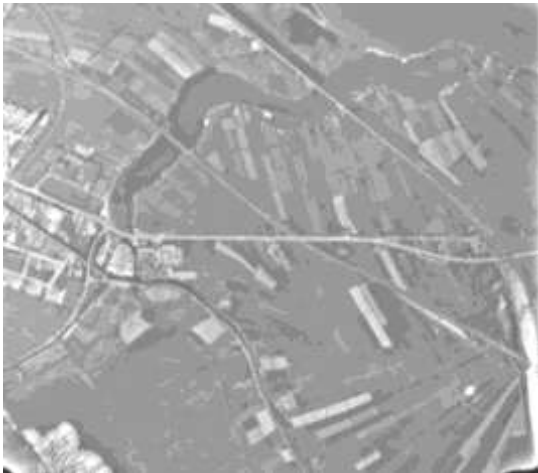

Figuur 2 Viaduct A2, met het oog op de Natuurboog ontworpen, opheffen grootste oost-west barrière!

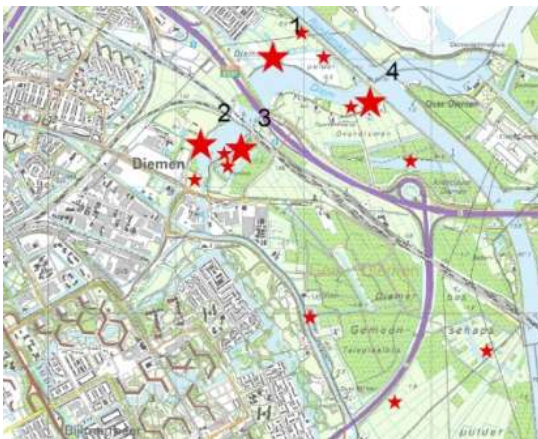
De geïsoleerde populaties naderen elkaar en hebben wellicht al contact.

Een beheersmaatregel die de ringslang helpt bij de voortplanting is de aanleg van broeihopen, waar ze hun eitjes kunnen leggen. Er zijn verschillende handleidingen voor de aanleg van broeihopen te vinden op Internet. Landschap

3. DIEMERSCHEG

Figuur 1 Diemerscheg 1965

Figuur 2 Diemerscheg met highlights 2010

Interview: Cathy Wiersema

Amsterdam ligt als een spin in een web van infrastructuur: wegen, spoorwegen, kanalen, elektriciteitsleidingen en ondergrondse kabels en leidingen lopen hier door het landschap naar alle overige delen van het land. Soms lopen ze langs de stadsrand en zijn ze niet zo storend, maar er zijn ook tangentiële verbindingen en radialen die dwars door het buitengebied gaan. De Diemerscheg is hier rijkelijk mee bedeed, vooral in het deel dat dicht bij de stad ligt. De A1 en de A9, over enige jaren nog een extra bypass naar de A1, de spoorlijn richting Hilversum, het Amsterdam-Rijnkanaal, de op dit moment (2012) in aanleg zijnde zuidelijke ontsluiting van IJburg en twee hoogspanningsleidingen lopen door het gebied. Hierdoor bestaat het landschap uit een groot aantal gesloten “kamers”. Om eenheid te creëren en geluidhinder en horizonbederf te verminderen is in deze scheg, ondanks hoge weidevogelstanden en fraaie slootvegetaties, gekozen voor bosaanplant. Vanwege het hoge aantal barrières in de Diemerscheg zijn aanleg en onderhoud van natuurverbindingen, in het kader van de Natuurboog, zeer belangrijk.

3.1. Omgeving Diem

In het basisplan Groengebied Amstelland uit 1980 is de Diem met zijn oeverlanden aangewezen als natuurgebied, vanwege de floristische en avifaunistische betekenis. Het gebied kreeg natuur als hoofdfunctie, met de mogelijkheid om eventueel nevenfuncties als recreatie op te nemen. De Diem en zijn oeverlanden maken, als belangrijke schakel in de Natuurboog deel uit van zowel de landelijke als de provinciale Ecologische Hoofdstructuur. Na de aanleg van de wijk Diemen Noord in de jaren 90 kwam de nadruk meer op recreatie te liggen en zijn de polders rond de Diem als recreatiegebied ingericht.

3.1.1. Diempolder

In de jaren tachtig was de Diempolder nog een uitgestrekt agrarisch veenweidegebied met hoge weidevogelconcentraties en slootjes met een opvallend goede waterkwaliteit. Inmiddels ligt hier al twintig jaar de woonwijk Diemen Noord en is het restgebied als recreatiegebied Diempolder ingericht. De noodzakelijke bodemsanering is uitgevoerd door een laag schone grond van 50 centimeter op te brengen. Bij de uitvoering van dit werk is het unieke moerasje [samenvatting: Diemerscheg 2] dat in deze polder lag gesneuveld. Het moerasje is ooit ontstaan doordat de dijk met de Diem rond 1650 is rechtgetrokken en men het binnendijkse water met stadsvuil heeft gedempt. Dit is een verklaring voor de vele scherven, pijpenkoppen en andere resten in molshopen en bagger ter plekke. Het lag aan het einde van een kerkepad (zie figuur 4), vanwaar men de boot nam om de schuilkerk aan de andere kant van de Diem te bezoeken. In de jaren tachtig was het een schoolvoorbeeld van veenvorming, met een kern van veenmos die boven het grondwater uit gegroeid was en daaromheen zones van allerlei moerasplanten, zoals veenpluis en meerdere soorten zeggen, biesen en russen. Ook ronde zonedauw kwam sporadisch voor.

Figuur 3 Moerasje Diempolder in 1989: wit door veenpluis, geel van egelboterbloem en rood door veenmosbulten

Figuur 4 Kaart Diemen 1866 met kerkepaden

Dit moerasje zou volgens de plannen voor de Diempolder uitgebreid worden in het aangrenzende noordwestelijke perceel (al was dat juist van oudsher droger, vanwege de loopveld/ kerkepadfunctie). Men heeft echter de tijdelijke weg voor de vrachtwagens die de grond aanvoerden recht over het moerasje gelegd en daartoe zijn er grote hoeveelheden grond ingestort. Toen dit ontdekt werd zijn pogingen tot herstel gedaan. De grond is verwijderd en daar is veen voor in de plaats aangebracht want de oorspronkelijke bodem was in de diepte weggedrukt. Het is nu een meer alledaags veenhooiland geworden met veel kale jonker, koekoeksbloemen, moeraswalstro, egelboterbloem, oeverzegge, twee-rijige zegge en gewone veldbies. Er wordt niet secuur geruimd na het maaien; er lag veel

maaisel op de bodem. Dit kan de ontwikkeling naar een fraaiere vegetatie in de weg staan, want het verhoogt de trofie-graad en vormt een viltlaag op de bodem waar de meer kwetsbare soorten niet in kunnen ontkiemen. Het maaisel kan ook op vaste plekken op hopen gezet worden. De hopen fungeren, als er extra aandacht aan de opbouw besteed wordt, meteen als broeihopen voor ringslangen.

Voor het overige is de Diempolder een aantrekkelijk landschappelijk recreatiegebied waar aangenaam gewandeld en gefietst kan worden. Begrazing is in de weilanden van deze polder een geschikte beheervorm. Er zijn twee langgerekte natte rietpercelen die zich fraai lijken te ontwikkelen en die het Groengebied in een cyclus van eens per drie jaar maait. Dit geldt ook voor de rietoevers van het gesaneerde meertje Akkerswade [samenvatting: Diemerscheg 3] waarvan een groot deel aan de overkant van het Amsterdam-Rijnkanaal in het Diempark ligt. Omdat de Diempolder tegen de stadsrand aan ligt is hij bij uitstek geschikt voor ommetjes.

Conclusie Diempolder

De Diempolder ontwikkelt zich tot een landschappelijk recreatiegebied met een zeer goede natuurkwaliteit. Dit is des te gunstiger omdat het gebied pal aan de rand van de stad ligt. De waterkwaliteit is van oudsher goed door oppervlakkige kwel vanuit het Amsterdam-Rijnkanaal en wellicht zelfs diepe kwel vanuit het Gooi. Begrazing kan hier heel goed. Het maaibeheer vraagt extra inspanning, vooral in het moerasje dient de bodem vrijgemaakt te worden van maaisel. Dat kan door te ruimen, maar ook door het op hopen te zetten (broeihopen voor de ringslang).

3.1.2. PEN-bos en Overdiemen

In de Overdiempolder ten westen van het Amsterdam-Rijnkanaal zijn de recreatiegebieden PEN-bos en Overdiemen aangelegd. In de jaren tachtig was de Overdiempolder een uitstekend weidevogelgebied met meer dan 50 grutto-broedparen en meer dan 15 tureluur-broedparen per 100 hectare.

De polder werd toen alleen doorsneden door de spoorlijn. In 1990 werd de A1 (de Muiderstraatweg, die het tracé van de Muidertrekvaart volgde) omgelegd, waardoor hij dwars door de polder, evenwijdig aan de spoorlijn kwam te liggen. Er werd een oprit gerealiseerd, de Weteringweg, die onder de spoorlijn door duikt en zo een voor dieren moeilijk te passeren kerf in het landschap vormt. In de nabije toekomst komt in het zuidoosten van de polder bovendien de zuidelijke ontsluitingsweg van IJburg te liggen, die op dit moment (2011) in aanleg is.

Het PEN-bos [samenvatting: Diemerscheg 4] is in 1993 ingericht met een gift van het Provinciaal Elektriciteitsbedrijf Noord-Holland, vandaar de naam. Het bestaat uit een trapezium tussen de Diem, de Muiderstraatweg, de Weteringweg en de spoorlijn. De driehoek tussen Weteringweg, spoorlijn en voormalige Muidertrekvaart (later Muiderstraatweg en nu het parkeerterrein van het Diemerbos) bestaat nog uit weilanden.

De sloten in het gebied kennen nog steeds een goede waterkwaliteit, aan de soorten te zien. Bij een bezoek in juli 2010 werden schrijvertjes en schaatsenrijders op het water gezien. De vissen snoek, zeelt, kolblei, 10-doornige stekelbaars, kleine modderkruiper, baars en karper werden in de netten van de vissenwerkgroep van de KNNV Amsterdam aangetroffen en ook kleine watersalamander, bastaardkikker, meerkikker, gewone pad, de ringslang en de rode Amerikaanse rivierkreeft werden waargenomen.

Ook de vegetatie ziet er zeer aantrekkelijk uit met in oevers en moerasjes allerlei kleurige kruiden (dotterbloem, echte koekoeksbloem, rietorchis, egelboterbloem, kale jonker) en riet en biezen. In de bosjes valt op dat de bomen niet in rechte rijen zijn geplant, waardoor een en ander er minder aangeplant uitziet.

Vanwege de aanleg van de ontsluiting IJburg is de Overdiempolder [samenvatting Diemerscheg 8] op dit moment een chaos en de extra doorsnijding is landschappelijk uiteraard geen aanwinst. Wanneer de inrichting na dit werk volgens afspraak verloopt, zal de polder winnen aan natuurlijke kwaliteit. Er is echter nog geen beheerplan gemaakt voor de polder na de herinrichting. Dat is wel vereist om het gebied in goede staat te houden. Omdat de gemeente Amsterdam de nieuwe weg aanlegt lijkt het opstellen van dat nieuwe beheerplan een verplichting voor die gemeente.

Conclusie PENbos en Overdiemen

De Overdiempolder en het PEN-bos zijn aantrekkelijke, goed beheerde recreatiegebieden. Net als in de Diempolder is de uitgangssituatie voor de waterkwaliteit zeer gunstig. Voor de Overdiempolder moet nog een beheerplan gemaakt worden voor de situatie na de herinrichting in verband met de ontsluiting IJburg. Hierover dient met Amsterdam overlegd te worden.

3.2. De Diem en oeverlanden

3.2.1. De Diem zelf en restgebiedjes aan de oevers

Het riviertje de Diem is nog altijd een bijzonder natuurgebied. Helaas is het zo doorsneden met achtereenvolgens de spoorweg, de snelweg A1 en het Amsterdam-Rijnkanaal dat het moeilijk als een geheel te herkennen is.

De Diem zou heel goed kunnen fungeren als fauna-uitstapplaats uit het Amsterdam-Rijnkanaal als het sluisje tussen Diem en kanaal, dat altijd open staat, door geleidende beplanting gemarkeerd zou worden, zie ook hoofdstuk 2 De Natuurboog[samenvatting: Diemerscheg 1]. Het water is van redelijke kwaliteit. In 2010 werd er bij inventarisatie snoek en paling gevangen, Amerikaanse rivierkreeft en vier soorten zoetwatermosselen. De golfslag en zuigwerking vanuit het kanaal zijn fors, daarom is een goede vitale rietzone langs de oeverlanden onmisbaar.

Tussen de spoorlijn en de A1 ligt een klein rest-(rust!)gebiedje van Diem en oevers. Aan de westkant is dit vrijwel onbereikbaar en aan de oostkant loopt de Overdiemerweg als fietspad langs het water, begrensd met een betonnen wand. Deze oevers zijn vanwege de rust en de geleiding onder de A1 door, wat de snelweg betreft redelijk ingericht als faunapassage. Het spoor biedt echter weinig plaats aan dieren die eronder door willen trekken (zie hoofdstuk 2 De Natuurboog)[samenvatting: Diemerscheg 1]. Deze locatie staat op de kaart bij Rail Infrastructuur als te verbeteren onderdoorgang.

Conclusie de Diem

Om de herkenbaarheid van de Diem als brede rivier, die van de Gaasp naar het IJmeer loopt, te bevorderen moeten alle zeilen bijgezet worden. De doorsnijdingen kunnen niet te niet gedaan worden. Wel kan, samen met de gemeente Diemen, de verrommeling van de oeverlanden tegengegaan worden.

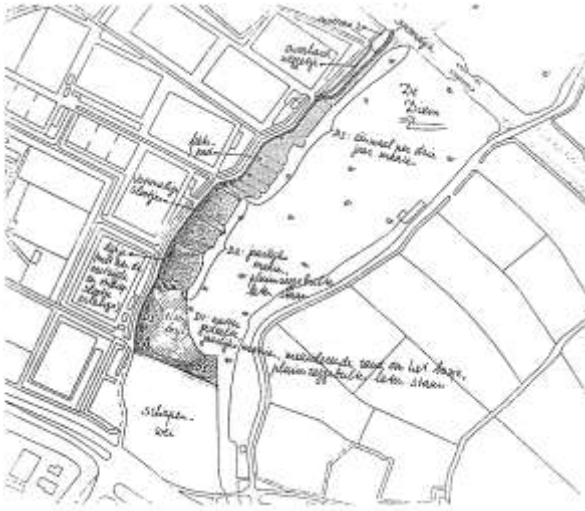
Overleg met Rijkswaterstaat over de fauna-uitstapplaats bij het sluisje. Overleg met de provincie en Rail infrastructuur om de passage te verbeteren.

3.2.2. Westelijke oeverlanden Eerste Diem

[Samenvatting: Diemerscheg 5]
Uit literatuur uit de 19^e eeuw blijkt dat de oeverlanden en veentjes rondom Diemen heel bijzonder zijn geweest, een trekpleister voor botanici. Er werden verschillende soorten orchideeën (behalve de rietorchis, die ook nu nog te vinden is, de welriekende nachtorchis, de harlekijn en de vleeskleurige orchis), dopheide en struikheide aangetroffen. Doordat de oeverlanden aan hun lot zijn overgelaten zijn hiervan alleen restanten over.

Figuur 5 Westelijke oeverlanden Eerste Diem in 1989

Figuur 6 Beheerplan westelijke oeverlanden van Groengebied Amstelland 1988

In 1985 is Groengebied Amstelland met maaibeheer begonnen op de westelijke oeverlanden van de Diem. Op dat tijdstip waren ze begroeid met ruig riet, waartussen echter hier en daar plekken met rietorchissen, dotters en echte koekoeksbloem te vinden waren.

Nadat voor een gedeelte van de oeverlanden een jaarlijks maaibeheer was ingezet werd het een prachtig gebied, waar genoemde soorten enorm uitbreidden en dat soms paarsroze zag van de bloeiende moeraslathyrus. Bij het elzenbosje bevond zich een zoomvegetatie van moerasvaren, moerasspirea en poelruit. Het noordelijk deel werd eenmaal per drie jaar gemaaid (elk jaar een stuk) zodat er altijd

overblijvend riet te vinden was; in dat gedeelte was het riet wat ruiger met veel koninginnekruid, harig wilgeroosje en haagwinde. Het maaisel werd op vaste hopen

gezet. Helaas zijn deze oeverlanden na de overdracht aan Staatsbosbeheer niet meer regelmatig gemaaid. Er is veel opslag van jonge boompjes en het riet was in ieder geval in 2009, bij bezoek in 2010, niet gemaaid en ziet er niet meer botanisch interessant uit. De nieuwbouw van Diemen strekt zich nu uit tot het westelijke dijkje van de Eerste Diem. Het dijkje is geklepeld en kent geen bijzonderheden, al komen hier en daar restanten uit betere tijden voor, zoals slangenkruid.

Het ijsbaantje, dat door Groengebied Amstelland nadrukkelijk als *Natuur*-ijsbaan beschikbaar is gesteld aan de Diemer ijsclub is op 5 juni nog vrij nat. Er scharrelen aalscholvers, Kieviten en tureluurs rond en de dominante plantensoort is rode waterereprijs, een storingsindicator, die bijvoorbeeld in stuk gereden weilanden of vers gegraven greppels voorkomt. Hoewel er aardige vogelwaarnemingen te doen zijn op en rond het ijsbaantje ziet het er, mede door de enorme billboards met huizenaanprijzingen die ervoor geplaatst zijn, bepaald niet uit als een natuurgebied. Het is (ten onrechte, want het is aangekocht) niet begrensd in het Natuurbeheerplan 2013 van de provincie Noord-Holland.

Figuur 7 Natuur-ijsbaan 2010: rommelig aanzicht...

Conclusie westelijke oeverlanden Eerste Diem

De natuurwaarden van de westelijke oeverlanden van de Diem zijn sterk achteruit gegaan, maar waarschijnlijk is hier met relatief geringe inspanning veel te verbeteren. Opnieuw het vroegere maaibeheer toepassen en wellicht met behulp van vrijwilligers (bewoners van de aangrenzende wijk?) de zaailingen van bomen eruit trekken. Het beheer van het ijsbaantje kan beter en daarover dient Groengebied Amstelland met de gemeente Diemen en de Diemer IJclub te overleggen. De provincie dient het weer op te nemen in de begrenzing van de Provinciaal Ecologische Hoofdstructuur. Het dijkje moet niet meer geklepeld worden, maar het maaisel dient

te worden verzameld op dezelfde riethopen als dat van de oeverlanden. Over deze maatregelen moet overleg plaatsvinden met beheerders Staatsbosbeheer (oeverlanden) en Waternet (dijk).

Ook landschappelijk is het helaas een erg rommelig geheel, hiervan getuigen de billboards. Verbetering van dit aanzicht, door overleg met de gemeente, is wenselijk.

3.2.3. Oostelijke oeverlanden Eerste Diem

De oostelijke oeverlanden zijn in bezit van de gemeente Diemen. Er wordt weinig aan onderhoud gedaan en ze zijn dan ook, net als 30 jaar geleden, begroeid met ruig riet. De houten bungalows, die in deze oeverlanden staan, zijn uitgebreid met allerlei bouwsels eromheen.

Het dijkje (Overdiemerweg) is in 1990 opgehoogd. Voor die tijd was het een dicht met geriefhout beplant, zeer steil dijkje. Op verzoek van Groengebied Amstelland heeft het toenmalige waterschap Drecht en Vecht een aantal knotwilgen en essen laten staan. Deze staan nu weliswaar heel diep in het opgehoogde talud, maar ze zijn blijven leven en op deze manier staat er toch wat eerbiedwaardig oud hout. Ter compensatie van de verloren gaande landschapswaarden heeft het waterschap 3 meter grond extra aangekocht. Groengebied Amstelland heeft aan de polderzijde van de dijk een 'drasse dijkvoet' aangelegd en ingezaaid met natuurhooi uit het hooiland langs de Tweede Diem (zie 3.2.4). De dijkvoet wordt door Waternet onderhouden door te maaien en te ruimen. Het ziet er nog altijd kleurrijk uit met dotters, koekoeksbloemen, pinksterbloem, scherpe boterbloem.

Figuur 8 Aanleg drasse dijkvoet 1990

Conclusie oostelijke oeverlanden Eerste Diem

De oostelijke oeverlanden van de Diem zijn alleen ter plaatse van de houten bungalows achteruit gegaan door uitbreiding van de bebouwing. Maar hun potentie is ook niet benut. In overleg met de gemeente is dit te verbeteren. De drasse dijkvoet is een aanwinst die goed beheerd wordt door Waternet en gunstig ligt langs de Overdiemerweg.

3.2.4. Zuidelijke oeverlanden Tweede Diem

[Samenvatting: Diemerscheg 7] In deze oeverlanden liggen tal van recreatiebouwwerkjes waarvoor de gemeente Diemen al sinds de jaren 80 een "uitsterfbeleid" voert. Zo te zien is recreëren aan de Diem een zeer gezonde bezigheid waardoor er weinig gestorven wordt, want er staan nog evenveel bouwsels als voorheen.

[Samenvatting: Diemerscheg 6] De fraaie buitendijkse wei- en hooilanden tegenover boerderij Jacht- en Vischlust zijn minder fraai geworden en vervuigd sinds de boer ze enkele jaren geleden heeft overgedragen aan DLG en ze niet meer beweide of regelmatig gehooid worden. In het weiland heeft volgens de overlevering ooit een katholieke schuilkerk gestaan (zie figuur 12). Er is een kringvormige verhoging waar de fundering in zou liggen.

Het hooiland was voorheen zeer bloemrijk, eerst geel van de dotters, vervolgens roze van de koekoeksbloemen en in de zomer weer geel van het waterkruiskruid. Het ligt aan de weg, dus direct zichtbaar voor langsfietsende recreanten. De boerderij is in 2011 verkocht met zijn binnen- en buitendijkse landerijen (totaal ongeveer 5 ha). De nieuwe eigenaar kan in aanmerking komen voor een beheersvergoeding en er zal contact met hem/haar opgenomen worden.

Figuur 9 Hooiland tegenover Jacht- en Vischlust 1989

Conclusie zuidelijke oeverlanden Tweede Diem

Er dient overleg met de gemeente Diemen plaats te vinden over het beleid met betrekking tot de recreatiewoningen. Tevens met de nieuwe eigenaar van het hooiland opdat hij het weer zoals voorheen gaat onderhouden. Wanneer het buitendijkse land is overgedragen, moet worden gesproken met Staatsbosbeheer, over het beheer van het voormalig agrarische gedeelte van de oeverlanden.

3.2.5. Korte Diem

[Samenvatting Diemerscheg 1] De Korte Diem behoort niet tot het werkgebied van Groengebied Amstelland. Toch is hier langs de westoever, langs het parkeerterrein van McDonalds en Gamma, een ecologische oever aangelegd als onderdeel van de Natuurboog. Deze stopt abrupt aan het einde van het terrein.

Conclusie Korte Diem Overleg met de provincie om de ecologische verbinding tussen Korte Diem en de oevers van de Weespertrekvaart te verbeteren. De provincie wil graag de laatste puntjes op de i zetten wat betreft de Natuurboog, omdat deze verbinding op enkele kleinere barrières na “af” is.

3.3. Diemberbos/Gemeenschapspolder

[Samenvatting Diemerscheg 9] Het Diemberbos is nog volop in ontwikkeling. In 2010 heeft er een herinrichting plaats gevonden die het bos, dat in de jaren negentig als productiebos is aangelegd, aantrekkelijker voor recreatie moet maken, terwijl het zijn eigen karakter van nat en ruig moerasbos behoudt. Er is een speelbos aangelegd en de entrees zijn gemarkeerd. Er zijn doorzichten gemaakt en wateren verbreed zodat er wat meer openheid in het bos gekomen is. Essen en eiken zijn als blijvers tussen de snelgroeïende soorten geplant, zodat het bos uiteindelijk weer moet lijken op de bossen die hier 3000 jaar geleden stonden en waarvan de resten nog in de veenbodem aangetroffen worden (zgn. veeneiken). Ten zuiden van de A9 is een nieuw gedeelte waar het historische weidelandschap bewaard wordt maar dat wel openbaar toegankelijk is. Daar is ook het Gaaspermolenfietspad aangelegd, dat loopt van de bosrand naar de Gaaspermolen. Het ziet ernaar uit dat het bezoek aan het bos sinds de herinrichting beduidend is toegenomen; dit moet nog blijken uit de recreatiemonitor 2012.

In het Diemberbos zijn verschillende natuurhoogtepunten te vinden. Aan de oostkant van de A9 ligt het natuurbos dat half natuurlijk ontstaan is door het planten van “zaadbronnen” en dat door begrazing in stand wordt gehouden. Rond de stomp van de Stammermolen ligt een rietland met

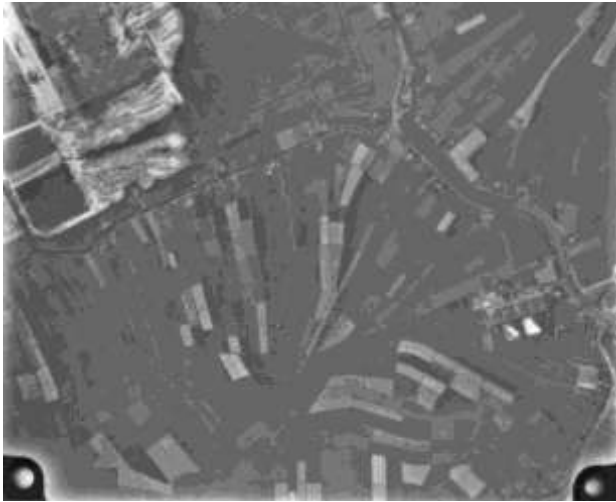
dotters waarvan de bovengrond in de jaren negentig is afgeplagd. Her en der in het bos zijn zoomvegetaties ontstaan en moerasjes en brede oevers van waterpartijen waar de bekende veenflora te vinden is. Havik, ijsvogel en rietzanger komen voor.

Het bos, de wandelpaden en de bij de herinrichting aangelegde paden worden door Staatsbosbeheer onderhouden. De fiets- en ruiterspaden in het 'oude' (jaren 90) deel onderhoudt Groengebied Amstelland. Deze vreemde situatie is ontstaan omdat het Groengebied indertijd graag paden door het bos wilde aanleggen en Staatsbosbeheer dat in een productiebos niet nodig vond.

Conclusie Diemberbos/ Gemeenschapspolder

Het bos is nog in ontwikkeling. Frequent contact tussen Groengebied en Staatsbosbeheer is nodig om gezamenlijk te zorgen voor een aantrekkelijk bos dat goed gebruikt kan worden door recreanten.

4. VERBINDINGSBOOG: Gaasperplas, Gaasperzoom en De Hoge Dijk

Figuur 1 Gaasperparkgebied in 1965 (polder Gein en Gaasp)

Figuur 2 Gaasperpark, Gaasperzoom en De Hoge Dijk 2010, met hoogtepunten

De Gaasperplas, Gaasperzoom en De Hoge Dijk vormen de verbinding tussen de Diemerscheg en de Amstelscheg voor zover die in de provincie Noord-Holland ligt. Ze vormen een groene schil om Amsterdam Zuidoost, een parkachtige overgang tussen de stad en het omringende (Utrechtse) agrarische gebied. Tegelijkertijd fungeren ze als een behoorlijk robuuste ecologische verbindingzone.

4.1. Gaasperplas

[Samenvatting Verbindingsboog 1] Het sterke punt van de Gaasperplas is dat je, als je eromheen wandelt of fietst, vegetaties uit een groot aantal Nederlandse plantendistricten tegenkomt. Daardoor wordt ook een zeer variabele fauna aangetrokken. Een rondje Gaasperplas betekent dus een verrassende natuurbeleving. In het voorjaar hoor je de koekoek, de nachtegaal en zelfs de wielewaal. Ransuil en

bosuïl hebben vaste plekken. Af en toe wordt een goudvink waargenomen.

De plas is in de late jaren zestig ontstaan door zandwinning voor Gaasperdam en de Gaasperdammerweg. De plas is op zijn diepste plekken 35 m diep en het oppervlak is 72 ha, een enorme hoeveelheid water dus. De waterkwaliteit is behoorlijk goed en de visstand redelijk (paling, snoek, snoekbaars, baars, blankvoorn, zeelt). Toch kan de waterkwaliteit nog verbeterd worden en het Waterschap Amstel Gooi en Vecht heeft daar in het kader van de Kaderrichtlijn Water, ook plannen voor. Tot nu toe werd stadswater via de Gaasperplas en het gemaal aan de oostkant van de plas, afgevoerd naar de Gaasp. Men wil nu een bypass maken, de zogenaamde Gaaspersingel, waardoor het licht vervuilde water direct naar de Gaasp wordt gevoerd en zich niet meer vermengt met het schone, geïsoleerde water uit de plas. Dit project wordt door Waternet uitgevoerd in het kader van de Kaderrichtlijn Water.

Figuur 3 Gaasperpark

Recreatiegebied de Gaasperplas is aan de noordkant aangelegd als de Floriade 1982 (Gaasperpark). Het beheer wordt niet speciaal gericht op de bijzondere soorten en tuinen die nog resten van de tuinbouwtentoonstelling, maar wat zich kan handhaven wordt gerespecteerd. In de bermen van de paden is een vegetatie te vinden die eerder in het oosten en zuiden van ons land op pleistocene gronden thuis hoort: daslook, muskuskruid, heksenkruid, gevlekte dovenetel, bosrank. Deze soorten zijn ooit aangeplant maar hebben zich gehandhaafd en uitgebreid. Nu worden ze onderhouden door een passend beheer van tweemaal per jaar maaien en ruimen (vlak langs de paden wordt vaker gemaaid, zo'n zes keer per jaar, wanneer het nodig is). Evenementen worden gehouden op de intensief gemaaide ligweiden. Bosjes waarin vogels hun nesten hebben worden afgehekt. Om parkeren mogelijk te maken worden fluitenkruidterreinen gemaaid. Dit gebeurt nu in mei en dat is te vroeg voor de zaadzetting van het fluitenkruid en andere bloemplanten. Het is niet onoverkomelijk omdat er genoeg zaad aangevoerd wordt uit de randen van de betreffende terreinen. Voor het maaien dient altijd een schouw plaats te vinden om het afmaaien van kwetsbare soorten uit te sluiten.

Aan de oostzijde van het Gaasperpark lagen de heemtuinen waaruit vooral de soorten, die als laagveenvegetatie zijn geplant, zich staande konden houden: dotter, koekoeksbloem, rietorchis, grote ratelaar. Hier staat ook de tjasker, een klein Fries weidemolentje, dat doordat het elk jaar wordt geschilderd, in stand is gebleven. Aan de oever van de plas liggen de grienden, die in het verleden met behulp van vrijwilligers werden onderhouden. Ze bestaan uit wilgenstobben, waarvan de scheuten worden geoogst om bij voorbeeld als hoepels voor vaten worden gebruikt. Grienden staan van oudsher in de Biesbosch en zijn veel geplant in het westelijke riviereengebied (Vijfheerenlanden, Alblasserwaard). Helaas zijn er niet veel vaste vrijwilligers meer actief rond de Gaasperplas. De grienden worden nu zo veel mogelijk in stand gehouden door groepen die zich aandienen voor vrijwilligerswerk en door scholieren die maatschappelijke stages in het Groengebied doen. Het wilgenhout wordt beschikbaar gesteld aan Artis als diervoer.

Langs de oostoever van de Gaasperplas loopt de Natuurboog. Deze oever is een fraai ontwikkelde rietoever, hetgeen verrassend is voor zo'n diepe plas. Halverwege is de duiklocatie voor sportduikers. In deze oever komt de bypass die stadswater naar de Gaasp moet voeren, de Gaaspersingel. Omdat de natuurboog gericht is op water- en oevergebonden fauna en er oevers bij komen staat dat de ecologische doelstelling op zich niet in de weg. Wel zal door de aanleg van deze bypass een stuk van de huidige schoonwaterloop door een korte drukpersleiding worden vervangen, omdat de wateren anders niet van elkaar gescheiden kunnen worden (zie figuur 4).

Figuur 4 door de aanleg van de Gaaspersingel sluit de schoonwaterloop via een persleiding aan op de Gaasperplas

Een open verbinding met de Gaasperplas zou gunstiger zijn, maar omdat de doelsoorten oevergebonden zijn, is de verwachting dat het niet beduidend veel uitmaakt. De huidige schoonwaterloop ter hoogte van de voormalige surfweer wordt deel van de Gaaspersingel. De schoonwaterloop gaat hier via een drukpersleiding ondergronds naar de plas ter hoogte van de voormalige surfweer. Omdat er minder gebruik gemaakt werd van die oever is de lange steiger die daar lag onderbroken door stukjes rietoever, wat beter past bij de ecologische zone. Bij het Waterpompstation ligt ten zuiden van de schoonwaterloop (toekomstige Gaaspersingel) een kruidrijke reukgrasweide; jammer genoeg is hier veel bagger langs de sloot gestort, zodat de slootkanten vol brandnetels staan. Op den duur zou juist op de overgang van de grasstrook naar de sloot een fraaie orchideeënrijke vegetatie kunnen ontstaan. Deze terreinen worden soms als overloopparkerterreinen gebruikt bij evenementen; hierbij moet gewaakt worden voor parkeren in de kwetsbare gedeelten!

Figuur 5 Het 'vennetje' aan de zuidoever van de plas

De zuidkant van de Gaasperplas is lang als gronddepot gebruikt. Kennelijk, aan de vegetatie te zien, heeft er duinzand opgeslagen gelegen en is daarvan veel blijven liggen. Er komen tal van duinplanten voor: duindoorn, reigersbekje, duizendguldenkruid. In de jaren negentig groeiden er massaal kleverige ogentroost en rode ogentroost; deze gedroegen zich als pionier soorten en zijn helaas door andere soorten opgevolgd, al resten er wellicht nog wat exemplaren. Het trieste verhaal van het rondbladig wintergroen is in de inleiding al gedaan. In de buurt van het Waterleiding pompstation is spontane opslag van vooral schietwilgen blijven staan. Hier kan men

jaarlijks nachtegalen horen zingen. Iets westelijker ligt 'het vennetje', een plasje waar de ruiterroute doorheen gaat. De oevers hebben een bijzondere plantengroei. Hier staan duinplanten zij aan zij met veenplanten en hier komen dan ook zeldzame libellensoorten voor. Nog wat westelijker is het Zilverbos (of Oranjobos) geplant, als geschenk ter gelegenheid van het zilveren huwelijksfeest van Koningin Beatrix en Prins Claus in 1991. Het is een berkenbos met rijke ondergroei en het wordt goed onderhouden.

Conclusie Gaasperplas

De Gaasperplas is een afwisselend gebied dat beslist een bijdrage levert aan de biodiversiteit in de regio. De noord- en de zuidkant van de plas hebben ieder hun eigen karakter en beide zijden vertonen voor de regio ongewone levensgemeenschappen. Het huidige beheer voldoet. Wel dient men bij de aanleg van de Gaaspersingel terdege rekening te houden met de eisen van de Natuurboog en de rietoever langs de oostkant van de plas intact te laten (overleg met Waternet!). Niet alle terreinen lenen zich voor het parkeren bij evenementen. Voor het maaien dient gemonitord te worden als dit voor 30 juni gebeurt.

4.2. Gaasperzoom

Interview: Norbert Daemen.

[Samenvatting Verbindingsboog 2] De Gaasperzoom vervult een belangrijke functie in de ecologische verbindingszone, die al in het hoofdstuk over de Natuurboog beschreven is. Tegelijkertijd recreatiegebied, schoonwaterloop en ecologische verbinding tussen Gaasperplas en De Hoge Dijk. De vegetatie van de Gaasperzoom is niet heel speciaal. Het is een bos dat vanzelf op het voormalige gronddepot is opgeslagen, voornamelijk bestaande uit schietwilgen. Het oorspronkelijke inrichtingsplan was om een zonering aan te brengen van dichte beplanting tegen de stadsrand naar meer open terrein richting het agrarische gebied. De natuur had het echter precies andersom gedaan: de meeste opslag bevond zich juist aan de oostzijde van de Gaasperzoom en tegen de stadsrand aan was het gebied kaler. Na inspraak is besloten aan te sluiten bij de natuurlijke ontwikkeling. Er zijn blijvers in het bestaande bos geplant, eiken, essen en dergelijke.

Figuur 6 De dubbele waterloop van de Natuurboog in de Gaasperzoom

De oevers van de waterloop vallen op door flinke rietkragen, die meteen als helofytenfilter, dus waterzuiverend werken. Helofyten zijn planten die boven water uitsteken en in de bodem wortelen. Door fotosynthese brengen deze planten zuurstof in de bodem. De hoge zuurstofconcentratie levert een hoge dichtheid van micro-organismen op, die op hun beurt organisch materiaal afbreken, waarna de moerasplanten de vrijgekomen voedingstoffen opnemen. Als de helofyten maar periodiek gemaaid en geruimd worden voer je het organisch materiaal gestaag af en blijft het water van goede kwaliteit. Dat is ook aan de visstand te merken, de

visgemeenschap was tot enkele jaren geleden van het snoek-zeelttype. In 2011 blijkt de schoonwaterloop echter toe aan uitbaggeren, er ligt een dikke modderlaag op de bodem die de kringloop van het water belemmert.

De schoonwaterloop is met opzet als een dubbele waterloop aangelegd, zodat het water aan de oostkant (langs het agrarisch gebied) moeilijk bereikbaar is en daardoor rustig. Dat deel is de feitelijke ecologische zone. In de middenzone is een eiland ontstaan bij de aanleg, doordat er op die plek flink wat tussenruimte tussen beide waterlopen intact is gelaten, compleet met wilgenopslag. Dit eiland is sterk verruigd, maar dat maakt het alleen maar spannender. In 2011 is er op het eiland geëxperimenteerd met begrazing door Hongaarse Wolvarkens. Het experiment is niet voortgezet, omdat de varkens steeds ontsnapten.

In het noorden van de Gaasperzoom, of het zuiden van de Gaasperplas, liggen bij het Waterpompstation enkele nog in te richten sportvelden van Amsterdam Zuidoost. Het is jammer dat dat terrein al jaren ongebruikt is. Voorgesteld wordt dit terrein in onderhoud te nemen en wellicht kan het als evenemententerrein fungeren.

De Gaasperzoom is door zijn ontstaansgeschiedenis een natuurlijk ogend park en de fauna, met blauwborsten, nachtegalen, verschillende soorten rietzangers en de koekoek is heel verrassend. In de droogvallende poeltjes kunnen bruine kikkers zich voortplanten; omdat vissen het broed opeten, hebben bruine kikkers een voorkeur voor poeltjes die periodiek droogvallen en waar dus geen vis in zit. Ook groene kikkers, padden en salamanders komen voor. Er zijn nog geen meldingen van ringslangen, maar die zijn wel in de aangrenzende woonwijk gezien. Door broeihopen te maken van het maaisel, vermengd met bladafval, kunnen ringslangen zich in de Gaasperzoom voortplanten.

Conclusie Gaasperzoom

De Gaasperzoom is een waardevolle aanvulling op de andere recreatiegebieden van het Groengebied, enigszins een wildernis. Het beheer is adequaat. Het uitbaggeren van de schoonwaterloop is gewenst. Dat geldt ook voor de aanleg van broedhopen voor ringslangen. Dit zou eventueel gedaan kunnen worden met behulp van vrijwilligers (IVN Diemen heeft hier veel ervaring mee in het Diemberbos).

4.3. De Hoge Dijk

Interviews: Fons Bongers, Norbert Daemen.

Het plan voor de inrichting van Recreatiegebied De Hoge Dijk is in 1982 door het bestuur van Groengebied Amstelland vastgesteld. In 1985 begon de daadwerkelijke inrichting.

Samenvatting Verbindingsboog 4] De Hoge Dijk is een heel aantrekkelijk recreatie- en natuurgebied met een overwegend goede waterkwaliteit en een relatief grote biodiversiteit. Dat dit gewaardeerd wordt blijkt uit de uitgebreide acties die de omgeving organiseerde toen de A9 doorgetrokken dreigde te worden door dit recreatiegebied. Het gebied dankt zijn naam aan de Hoogendijk, zie het hoofdstuk over de Ouderkerkerplas.

4.3.1. Openbare golfbaan

[Samenvatting Verbindingsboog 5] De openbare golfbaan aan de westkant van de Abcouderstraatweg is in de jaren negentig aangelegd (vanaf 1989). Bij de aanleg van de laatste negen holes in het bovenland, is rekening gehouden met de Natuurboog, die intussen in de provinciale en rijksplannen was opgenomen.

In 1996 heeft het Groengebied op verzoek van de gebruikers van de golfbaan (de Open Golfclub Olympus) aanbevelingen opgesteld om de golfbaan natuurvriendelijk te beheren. Inmiddels lijkt het erop dat daar niet veel rekening meer mee wordt gehouden. Zo is het struweel, dat met opzet was aangelegd voor kleine zoogdieren om in te schuilen, weggehaald, waarschijnlijk om het zoeken naar ballen te vergemakkelijken en het maaien te vereenvoudigen.

De geïnterviewden maken zich ook zorgen over de kwaliteit van de ecologische verbinding in de golfbaan, omdat er in het beheer geen rekening gehouden wordt met die functie. De golfbaan heeft een eco-label "Geo-certified" ("sustainable golf"). Volgens de bijbehorende website consulteert men over de ecologie NLadviseurs en Natuurvereniging De Ruige Hof. De laatste vereniging heeft daar niets over gemeld. Inmiddels is er contact met de beheerder van de golfbaan. Om te beginnen gaat hij wilgenopslag in de zone verwijderen. Wellicht kan een goede plek voor een broeihoop gevonden worden.

Conclusie Openbare Golfbaan De Hoge Dijk

Overleg met de beheerder van de golfbaan voortzetten en vooral voor de ecologische zone de doelstellingen en daaraan gekoppelde beheersmaatregelen nog eens uiteenzetten.

4.3.2. Klarenbeek

[Samenvatting Verbindingsboog 6] Aan de westkant van de spoorlijn lag tussen de bebouwde kom van Amsterdam Zuidoost en de Stichtsekade een gronddepot. Dit gronddepot loopt door in wat nu Klarenbeek heet, het terrein dat door vereniging De Ruige Hof wordt beheert. Het was bedoeld als cunet van een snelweg die hier oorspronkelijk zou komen. Hier is de grond dus vrij zandig. Dit is ook de reden waarom het viaduct in de spoorlijn zo ruim bemeten is, hoewel die aansluiting wel wat zuidelijker ligt. De Natuurboog maakt dankbaar gebruik van het over gedimensioneerde viaduct.

Het cunet fungeert nu als bron van relatief voedselarm kwelwater, waardoor er in het gebiedje Klarenbeek tal van bijzondere en zeldzame planten voorkomen zoals de grote boterbloem en groot blaasjeskruid. Deze plant zweeft zonder wortels in het water en vangt waterdiertjes in zijn blaasjes om extra voedingsstoffen binnen te krijgen. De Roerdomp en ijsvogel komen voor en trekken op hun beurt fotografen aan. Klarenbeek is een klein stukje Naardermeer of Botshol vlak bij de stad, een gebiedje om te koesteren. Door het kleinschalige beheer door vrijwilligers is de kwaliteit hoog.

Conclusie Klarenbeek

Klarenbeek en de vereniging De Ruige Hof leveren een belangrijke bijdrage aan de kwaliteit van de natuur in Groengebied Amstelland. Daarom dient de steun die het Groengebied in natura geeft door desgevraagd te helpen bij het onderhoud voortgezet te worden.

4.3.3. De Hoge Dijk westkant spoorbaan

[Samenvatting Verbindingsboog 4] Tussen de spoorbaan en de Abcouderstraatweg - overigens een van de eerste Rijkswegen, ontworpen in de Napoleontische tijd, "Napoleonsweg 3" die van Amsterdam naar Parijs liep - ligt het meest parkachtige deel van De Hoge Dijk. De zwemplas en spartelvijver met bosschages eromheen voldoen goed; de bedoeling is dat hier nog een horecagelegenheid komt. In het zuiden liggen rietlanden met wilgenopslag met paden erdoorheen die mooie bloemrijke bermen hebben: dit is een fraai deelgebied dat goed in stand blijft.

De bosstroken aan weerszijden van de spoorlijn zijn goed ontwikkeld. Vleermuizen gebruiken ze als geleiding en ze vormen een stapsteen voor bosorganismen.

Tot 2012 werden de schelpenpaden bespoten met biologisch afbreekbare herbiciden en dit wekte de bezorgdheid van de geïnterviewden op. Dit gebeurt niet meer, de paden raken als ze niet regelmatig belopen worden, begroeid.

In alle sloten aan beide zijden van de spoorlijn, behalve de hoofdwatgang, wordt een baggerachterstand geconstateerd. Tenminste om de tien jaar een baggerbeurt, liefst gefaseerd (dus niet alles tegelijk) hoort bij het reguliere beheer.

4.3.4. De Hoge Dijk oostkant spoorbaan

Figuur 7 De Hoge Dijk oostkant spoorlijn

[Samenvatting Verbindingsboog 7] Hier ligt een uitgestrekt intensief gemaaid terrein met kleine verspreide bosjes. Het terrein wordt niet veel gebruikt door recreanten. De bosjes zijn niet groot genoeg om interessante natuur een plek te bieden. Het intensieve maaibeheer vond tot voor kort (vanaf voorjaar 2012 wordt een grotere marge aangehouden) tot op de bosjes plaats, zodat zich nauwelijks mantel en zoom konden ontwikkelen. Een herinrichting van dit gebied wordt in overweging gegeven: voeg de bosjes bij elkaar, zodat een grotere eenheid ontstaat en maai de rand daarvan niet vaker dan twee keer per jaar, zodat daar een mantel en zoom ontstaat. Maai slechts een deel van

het gazon intensief, zodat daar gesport kan worden. Waarschijnlijk volstaat de helft van het intensief gemaaid gebied. Maai in de andere helft een of enkele paden uit en voor de rest: tweemaal per jaar maaien en ruimen. De kosten zullen ongeveer hetzelfde zijn als bij intensief maaien, of lager als de aannemer het maaisel zelf gebruikt. Wellicht ook kan hier vee geweid worden.

In het hele park wordt er naar de mening van de geïnterviewden te veel geklepeld als onderhoudsmaatregel. Vooral de taluds van de waterkant rond de stadsrand laten een duidelijk verschil zien: aan de ene zijde dotters, de andere, geklepelde kant is begroeid met brandnetels

met hier en daar nog een plukje fluitenkruid. Ook de natte zone langs de oever is geklepeld. Het ziet er onaantrekkelijk uit, het klepelen vernietigt alles. Uit onderzoek (2010, 2011) in opdracht van Waterproef Edam (het gezamenlijk onderzoeksbureau van de Hoogheemraadschappen Hollands Noorderkwartier en Amstel, Gooi en Vecht) blijkt dat het in slootoevers in de agrarische gebieden beter gesteld is met de soortenrijkdom dan in de gebieden van Groengebied (ook de Ouderkerkerplas was in het onderzoek betrokken). In het Groengebied vindt vervlakking plaats.

Maaien en afvoeren is duurder, maar levert een veel mooier beeld op. Om het ruimen goedkoper te maken zijn allerlei (deel) oplossingen denkbaar: broeihopen voor de ringslangen, verkleiningshopen maken en het materiaal periodiek afvoeren en vergisten van het maaisel, inscharen van vee waar dat mogelijk is. Er is tegenwoordig geen interesse meer vanuit boeren om het maaisel als voer te gebruiken.

Door te besparen op het onderhoud van het intensief gemaaide deel zou het beheer zonder extra kosten aangepast kunnen worden. In het oosten liggen eilanden. Deze hebben botanische potentie maar door het klepelen (sinds enkele jaren) worden de rietstroken al veel minder gaaf. Over ijs maaien en het maaisel afvoeren is beter. De twee weilanden in het zuiden maken deel uit van de Natuurboog. Ze worden begraaasd door koeien, wat op zich een aantrekkelijk gezicht is. Wel is de begrazingsdruk wellicht iets te intensief, voorheen was de vegetatie veel bloemrijker.

Figuur 8 Weilanden De Hoge Dijk

4.3.5. Hollandsche Kade/ Ruwelswal

Figuur 9 Hollandsche Kade/ Ruwelswal

[Samenvatting Verbindingsboog 8] De Hollandsche Kade/ Ruwelswal is het vervolg van de Stichtsekade richting Gein. Deze voormalige grenskaden tussen Holland en Utrecht (het Sticht) liggen net buiten het Groengebied in de provincie Utrecht, gemeente Abcoude. Het is echter een bijzonder verhaal en daardoor voor De Hoge Dijk van betekenis. De Stichtsekade valt op door de fraaie hakhoutbeplanting. De Hollandsche Kade/ Ruwelswal is een landschappelijke curiositeit. De Hollanders en de Stichtenaren vertrouwden elkaar niet en legden ieder een eigen kade aan, ieder met zijn eigen naam. De twee kaden grenzen aan elkaar. Helaas is de dubbele kade niet meer goed zichtbaar. Alleen wie het weet

kan het herkennen. Het verdient aanbeveling dat dit staaltje van wederzijds wantrouwen en de zinloze investering die daar het gevolg van was, weer beter zichtbaar gemaakt wordt - provincies Noord-Holland en Utrecht delen de kosten? Weliswaar is de motivatie hiervoor de

historie van de plek, maar voor natuurontwikkeling zijn hoogteverschillen, zeker als ze tegelijkertijd de mate van bezonning beïnvloeden, altijd interessant.

Tussen woonwijk en kade ligt een brede strook Groengebied. Hierin ligt de Peter Melmanwatergang, een helofytenfilter ontworpen door Peter Melman (destijds medewerker van het Groengebied, overleden in mei 2010). Het water dat uit de regenwaterputten in de wijk naar de schoonwaterloop wordt afgevoerd wordt in dit filter gezuiverd. Om hun functie te behouden moeten de helofyten minstens een keer per twee jaar gemaaid en geruimd worden. Het risico van verlanding is groot. Er is al wilgenopslag geconstateerd.

Conclusie Recreatiegebied De Hoge Dijk

De Hoge Dijk is een fraai park. Het klepelen in plaats van maaien en ruimen geeft een sterke vervlakking die te veel afdoet aan de schoonheid van het gebied. Wanneer hiervan afgezien wordt zou de natuurwaarde van het gebied aanzienlijk verbeteren. Door herinrichting waarbij de ligweiden deels dicht mogen groeien of beweid mogen worden moet dit mogelijk zijn. Het vestigen van een horecavoorziening kan extra geld voor het onderhoud opleveren. Er is, net als in de Gaasperzoom, een achterstand met baggeren.

Figuur 10 De Peter Melmanwatergang

5. AMSTELSCHEG

**Figuur 1 Noordelijk
deel Amstelscheg
1965**

**Figuur 2 Noordelijke
Amstelscheg met highlights
2010**

Interviews: Mark Kuiper, Wes Korrel, Kees Lambalk, Floor van der Vliet, Lothar Valentijn

De Amstelscheg heeft, vooral aan de kant van Duivendrecht/ Amsterdam Zuidoost, een duidelijke grens: de A2, de snelweg van Amsterdam naar Utrecht. Aan de westkant is de grens iets diffuser: hier zou de A3 van Amsterdam naar Rotterdam de grens vormen. Die weg is nooit aangelegd en inmiddels heeft Amstelveen een woonwijk aangelegd op het voormalige tracé in de Middelpolder. In de Bovenkerkerpolder vormt het weglichaam nog wel de begrenzing van de bebouwde kom van Amstelveen. De A9 en de provinciale Oranjebaan/ Burgemeester Stramanweg zijn de enige grote barrières die oost-west lopen en de zuidkant van de Amstelscheg (Rondehoep en Bovenkerkerpolder) van de noordkant scheiden. Dit heeft de Amstelscheg landschappelijk voor op de veelvuldig doorsneden Diemerscheg. Omdat deze scheg relatief gaaf was, is hier de keus gemaakt om het veenweide- en droogmakerijenlandschap en het agrarisch gebruik zo dicht mogelijk bij de stad te handhaven. Vanwege de grote behoefte aan

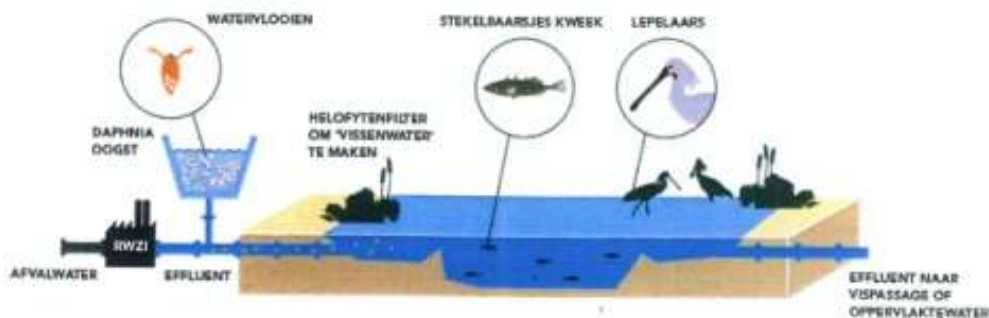
recreatie buiten de stad wordt de toegankelijkheid van het landschap zo veel mogelijk gestimuleerd, vooral aan de randen. De boeren in het gebied zien dat over het algemeen als positief, niet alleen om hun inkomstenbron te vergroten, maar ook het strategische voordeel om de band met de stad te versterken.

Kenmerkend voor het landschap in deze westelijke scheg zijn de droogmakerijen: door natte turfwinning zijn hier plassen ontstaan die zijn drooggelegd. De droogmakerijen liggen lager dan de middeleeuwse delen van de polders en zijn regelmatig (rationeler) verkaveld.

5.1. Middelpolder en Elsenhove

[Samenvatting Amstelscheg 1] De Middelpolder is in de Amstelscheg de minst agrarische polder. Er zit nog maar één voltijdsboer en die doet vooral aan paardenstalling. Verder is er een kaasboerderij die vooral op toerisme drijft en zijn er enkele gepensioneerde boeren die nog wat vee houden. Het grootste deel van de weilanden is verpacht aan een boer die aan de oostkant van de Amstel woont.

De Middelpolder is een mozaïek van reservaatgebieden die bij Landschap Noord-Holland in beheer zijn, recreatiegebiedjes van Groengebied Amstelland (bosjes, erven, Elsenhove), sportvelden, maneges en paardenstallingen, de speelboerderij, de rioolwaterzuivering van Amstelveen en Ouder-Amstel en de joodse begraafplaats Gan Hasjalom. Het meest noordelijke bosje dat aan de begraafplaats grenst en waar een plasje in ligt zal heringericht worden als 'watertuin' waarin het (voorgezuiverde) effluent van de Rioolwaterzuivering biologisch gezond moet worden. Dit effluent kan dan gebruikt worden voor de doorspoeling van het Amstelveense stadswater, maar hopelijk profiteert de waterkwaliteit in de Middelpolder er ook van. Op de plek waar eens het landgoed Tulpenburg lag wordt door een particulier die er met haar gezin gaat wonen een nieuw en deels toegankelijk landgoed gesticht. Hier zijn onder andere vochtige hooilanden gepland.

Figuur 3 De "waterharmonica": effluent wordt nagezuiverd tot biologisch gezond water

De Middelpolder is een stadsrandgebied waar men getracht heeft het landschap herkenbaar te houden. Er zijn fiets-, wandel- en ruitersporen, de recreatieve ontsluiting is vrijwel klaar; de toegankelijkheid voor fietsers en wandelaars vanuit de stad is niet overal even duidelijk, maar daar wordt aan gewerkt. Veel boeren vinden deze polder een voorbeeld van hoe het niet moet. Aan de andere kant waarderen stedelingen de toegankelijkheid en de afwisseling in de polder. De polder ademt steeds minder een landelijke sfeer: de houten boerderijtjes die de veenarbeiders eind 19^e eeuw na de droogmaking bouwden worden de een na de ander vervangen door boerderettes omringd door een stedelijk aandoende tuinrichting. Vaak worden de sloten bij die huizen beschoeid met hoge en steile houten beschoeiingen, heel ongunstig voor oeverplanten en voor dieren die uit de sloot willen klimmen.

Ook de kwaliteit van de natuur in de polder is voor een deel achteruit gegaan. Toch zijn er ook nieuwe natuurwaarden bij gekomen. Weidevogels zijn verdwenen uit een groot deel van de polder. Alleen in het zuiden, aan de noordzijde van de Oranjebaan, zijn nog goede weidevogelpercelen, zowel in het bovenland als in de droogmakerij. In de wig van bovenland tussen Machineweg en Bankrasweg en in het bovenland bij de Kostverlorenweg zijn nog weidevogels te zien vanaf de weg, al is dat minder spectaculair dan in het verleden. Vooral in de wig is dat heel aantrekkelijk omdat door het hoogteverschil de weidevogels op ooghoogte zijn waar te nemen. Om wat er nog aan weidevogels rest te behouden is het zaak in de open gedeeltes geen bomen te planten en ook particulieren daarop te wijzen. Ook dient ervoor te worden gezorgd dat de slootkanten en dijkellingen zich niet al te ruig ontwikkelen. De pitrusbulten die overal in droogmakerij opduiken, een verschijnsel dat zich vaak voordoet bij de overgang van agrarisch naar natuurbeheer, zijn ongunstig voor weidevogels. Weidevogels vertrouwen ruigtes niet en inderdaad zitten daar in de Middelpolder soms kleine marterachtigen in (hermelijn, wezel, in de wat grotere ruigtes zoals het park van Wester-Amstel

Figuur 4 Middelpolder

wordt af en toe een bunzing gezien). Dat de vogels zich verre houden van bosjes is terecht: bosuil, ransuil maar ook veel kauwen komen daar voor. Andere rovers, als havik en kiekendieven worden ook regelmatig waargenomen. Dit jaar (2011) is het ooievaarsnest, dat achter een van de erven aan de Bankrasweg stond, onttakeld; er kwam zelden een ooievaar en het is voor de weidevogels afschrikwekkend. Ooievaars, lepelaars en grote zilverreigers zien men vaak foerageren in de Middelpolder, een indrukwekkend

gezicht. Op Oostermeer nestelen blauwe reigers (in het verleden ook op Wester-Amstel, maar daar zijn ze helaas mee opgehouden). Halsbandparkieten hebben beide parken ontdekt. Rietzanger, ijsvogel, roerdomp, snor, en op de aangelegde slikken (met schelpen) in het noordelijke reservaat gebiedje worden kleine plevier en oeverloper regelmatig waargenomen. Bij Elsenhove heeft de gemeente Amstelveen in het voormalige klaverblad van de A3 (Amstelveenplein) een oeverzwaluwwand aangelegd. Deze werd meteen door oeverzwaluwen bevolkt. In open (paarden)schuren nestelen boerenzwaluwen. In de ringvaart zie je altijd visdiefjes en aalscholvers vissen. 's Winters zitten er veel smienten, die je prachtig van dichtbij kunt bewonderen. In koude winters zit de Amstel vol bijzondere eendensoorten die daar hun toevlucht zoeken.

Allerlei soorten ganzen, zoals witte tamme ganzen en nijlganzen, bevolken de polder. Dat kan in de toekomst problemen geven met het evenwicht met andere soorten, want hun aantal neemt alsmaar toe, zowel in de zomer als in de winter. Er zijn steeds meer standvogels en ze leggen meer eieren en brengen meer jongen groot dan in hun oorspronkelijk broedgebied in het noorden.

In de bosjes wordt de blauwborst gevonden. Ook de zeldzame groene specht wordt vaak gezien en op Wester-Amstel is eens een draaihals gezien, een uiterst zeldzame spechtenssoort. Hoewel de weidevogels zijn afgenomen is de diversiteit aan vogels groter geworden en trekt de polder daarom toch vogelliefhebbers aan.

Van de overige dieren zijn de marterachtigen al genoemd. Langs de Kalfjeslaan (vanuit het Amstelpark en Zorgvlied) komen eekhoorns voor. Die zijn nog niet de polder ingetrokken, maar

dat kan komen. De Amsteloevers zijn voor vleermuizen belangrijk als trekroutes. In de parken leven ze. Natuurlijk komen er hazen en konijnen voor in de Middelpolder, evenals egels, mollen, verschillende muizen en ratten. In de puinoevers langs de Amstel wordt de waterspitsmuis (doelsoort Natuurboog) sporadisch waargenomen. Afgelopen jaren (2010 en 2011) is er twee keer een ringslang gezien in de polder. Verder valt op dat de Amerikaanse rivierkreeft oprukt en ook worden er soms schildpadden gezien (deze zijn uiteraard uitgezet).

Een punt van zorg is dat steeds meer huiseigenaren rond hun erf hoge en steile hardhouten beschoeiingen aanbrengen. Hierdoor kunnen (zoog)dieren niet uit de sloot klimmen. Hier en daar een onderbreking in de damwanden of trappetjes naar het water kunnen dit voorkomen.

Wat vegetatie betreft is er in de Middelpolder in de sloten een interessant verschijnsel te zien. Vooral de droogmakerij is een kwelgebied. In het bovenland is zowel kwel als infiltratie aan de orde. De Amstel stroomt niet veel. In de winter, bij wateroverschot, is de stroming naar het noorden richting IJ en Noordzeekanaal. In de zomer, als er veel water wordt ingelaten in de polders, kan de stroming zuidelijk zijn. De Amstel voert ook het brakke water, dat vanuit de diepe droogmakerijen rond Mijdrecht wordt uitgemaal op Amstel en Waver, af. Er is dus een soort brakwaterbel die 's winters noordelijker ligt dan 's zomers en die via infiltratie naar de polders 'lekt'. Dat is te zien aan de slootvegetaties. Er zijn sloten die vol gegroeid zijn met watergentiaan, een zoetwater kwelindicator, terwijl naburige sloten vol kunnen staan met lidsteng, een kwelindicator van brak water. Het kwelwater in de droogmakerij is overigens erg voedselrijk. Behalve het moerasgas waar men vroeger huishoudelijk gebruik van maakte, komt er ook veel stikstof mee, zoals te zien is aan het nogal vieze water in het restant van een brongasinstallatie op het zuidelijke erf aan de Bankrasweg. Voor de waterkwaliteit zou enige verdunning met het via de waterharmonica nagezuiverde effluent uit de RWZI dus wellicht verbetering geven.

In essen in de Middelpolder en Elsenhove komt wellicht de ziekte essen(tak)sterfte voor, een schimmelziekte waarbij knoppen en vervolgens hele takken van de es afsterven. Het begint met zwarte vlekken die zich uitbreiden. Of het echt essensterfte is kan via het laboratorium vastgesteld worden. De ziekte wordt door slechte omstandigheden voor de es in de hand gewerkt. Staatsbosbeheer kapt zieke takken af omdat ze kunnen afbreken.

[Samenvatting Amstelscheg 2] In Elsenhove is in het bovenland een voorbeeldveenderij aangelegd met legakkertjes, petgaten en, tot hij in 2011 door brand verwoest is, een veenschuur. Er werd in het verleden soms een demonstratie turfwinning gegeven en er hingen zes panelen met uitleg over de vorming van het landschap. De schuur wordt om veiligheidsredenen herbouwd op het terrein van de speelboerderij, in het benedenland waar uiteraard nooit veenschuren hebben gestaan.

Figuur 5 bovenland Elsenhove, foto Norbert Daemen

Men kan in het bovenland een indruk krijgen hoe West-Nederland er zo'n duizend jaar geleden uitzag, in de tijd dat boeren het ontgonnen.

Door het 'profiel te keren' heeft men de teeltlaag naar de diepte gewerkt en de oorspronkelijke veengrond aan de oppervlakte gebracht. Er zijn allerlei veenplanten uitgezaaid, zodat liefhebbers hun hart kunnen ophalen aan Spaanse ruiter, blauwe knoop of de grote pimpernel. Nu het bijna dertig jaar geleden is dat het gebied werd aangelegd, ziet de indertijd aangeplante en uitgezaaide begroeiing er natuurlijk uit. Sommige planten hebben zich kunnen handhaven, andere zijn verdwenen. Er zijn veel plekken met veenpluis, de rode lijstsoorten rietorchis en her en der koningsvaren. Om de waterkwaliteit te verbeteren zijn de sloten in het bovenland met stuwtdjes afgesloten van de ringvaart, die minder schoon water bevat. De sloten zijn opvallend helder en zitten vol bijzondere planten (krabbenscheer, lidsteng) en zeldzame waterdiertjes. In de verveende polder vindt agrarisch beheer plaats door Speelboerderij Elsenhove.

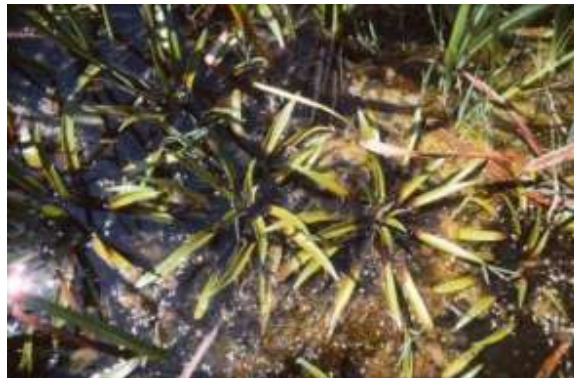
Conclusie Middelpolder en Elsenhove

De Middelpolder is een afwisselend recreatie- en natuurgebied dat stedelingen een eerste kennismaking biedt met het platteland, in een landschap dat op zich al gevarieerd is: droogmakerijen-, veenweide- en rivierenlandschap. Gewaakt moet worden voor een verdere verstedelijking van het landschap. Verpaarding, verbossing en verruiging zijn daaraan verwante risico's die de natuurwaarde verminderen. Bij het beheer moet worden gezorgd dat slootkanten en dijkellingen niet te zeer verruigen, dus het maaisel dient te worden geruimd. Overjarig riet is voor een aantal soorten van belang, maar voor de weidevogels onrustbarend, dus daar waar nu nog weidevogels zitten, bijvoorbeeld in het zuiden van de polder, moet het riet wel worden gemaaid. Bij de bosjes moet niet tot op de beplanting worden gemaaid, maar een mantel- en zoomzone laten ontstaan. De toename van Pitrus kan een probleem gaan vormen, daar zal een oplossing voor gezocht moeten worden. Het bovenland van Elsenhove verdient extra aandacht bij het beheer: koningsvaren laten staan bij maaien, spoorvorming vermijden, de bloemrijke graslanden en de veenderij tweemaal per jaar maaien en ruimen, de ruigtes eenmaal per jaar maaien en ruimen. Wellicht kan een subsidie op eendentrapjes, bij voorbeeld vanuit de regeling Ecologisch Beheer Amstelland, beschoeiingaanbidders overhalen om iets te doen voor dieren die al of niet per ongeluk in het water terecht zijn gekomen.

De contacten met Landschap Noord-Holland moeten onderhouden worden.

Figuur 6 Lidsteng in een sloot in Elsenhove

Figuur 7 Krabbescheer in Elsenhove

5.2. Duivendrechtse Polders en De Toekomst

Interview: Floor van der Vliet.

[Samenvatting Amstelscheg 3] Aan de oostkant van de Amstel liggen de Groot Duivendrechtse Polder en de Klein Duivendrechtse Polder. De Grote ligt het noordelijkst en is het kleinst omdat een groot deel van deze polder door de stad is opgeslokt (Duivendrecht en Amsterdam). Deze polder werd bemalen door de molen Strandvliet, waarvan de stomp nog achterin het 'Landje Van Twisk' of 'Weideheuvel' staat. De Klein Duivendrechtse Polder werd bemalen door de 'watermolen van Klein Duivendrecht', nog altijd aanwezig: molen De Zwaan. Tegenwoordig staat er een modern, klein gemaal aan de Amstel halverwege de beide polders en daarom wordt ook wel van de Duivendrechtse Polder gesproken. Begin jaren '50 werd de A2 aangelegd en deze weg is oostgrens van de Duivendrechtse Polders en van het Groengebied geworden. Ten westen van deze weg is het historische veenweidegebied in vrijwel volledig gave staat bewaard gebleven. Een reeks historische boerderijen flankiert de Amstel. Alleen in de kop van de polder, tegen het grote verkeersplein Amstelplein aan, is de stedelijke invloed zichtbaar, met name in het Trainingscentrum van de Bereden Politie. In 1940 is de laatste veenderij van Amstelland, polder De Toekomst, drooggemalen. Tussen 1912 en 1932 is daar turf gewonnen. Het droogmakerijtje ligt duidelijk dieper dan de rest van de polder.

De Duivendrechtse Polder is in de middeleeuwen ontgonnen (10^e/11^e eeuw). Dit is aan het slotenpatroon te zien: om de sloten loodrecht op de bochtige Amstel uit te laten komen zijn ze zelf ook in bochten gegraven. Deze laatste resten van een duizendjarig landschap dat vrijwel in de stad ligt dienen beschermd te worden! De natuurwaarde van de polder wordt vooral door weidevogels geleverd. Verder zijn de bosjes in het noorden rijk aan bosvogeltjes, komen er verscheidene roofvogels voor (buiserd, havik, boomvalk, steenuil) en worden er vaak foeragerende ooievaars, lepelaars en grote zilverreigers gezien. Botanisch waardevol zijn de hooilanden in het noorden en de rietlandjes die bij de fietsbrug over de A2 liggen. Wel begint hier pitrus in de vegetatie (zie foto 8) op te komen. Hopelijk is dit in de hand te houden door een heel streng regime van twee maal maaien en ruimen. Het land wordt deels verpacht aan boeren uit de omgeving of gemaaid, zo mogelijk door

Figuur 8 pitrus in de Duivendrechtse Polder

Figuur 9 Wandellaantje Duivendrechtse Polder

boeren. De verbrede bermen en oevers langs het fietspad Guldenhof/Overamstel zijn ook ten behoeve van natuurontwikkeling aangelegd maar door achterstallig beheer is dit niet waar gemaakt. Door ook hier twee maal per jaar te maaien en te ruimen en eventueel baggerwerkzaamheden te verrichten kan de vegetatie aanzienlijk verbeterd worden.

De kop van de Duivendrechtse Polder wordt binnen Groengebied Amstelland aangeduid als Over-Amstel. Deze naam is niet zo gelukkig meer, nu Amsterdam Oost een woonwijk Over-Amstel bouwt. Ook het politietrainingscentrum heet Overamstel. Daarom is de benaming Over-Amstel niet eenduidig en wordt in dit rapport

Kop van de Duivendrechtse Polder gehanteerd. In de Kop liggen twee zorgcentra, Guldenhof van

Ons Tweede Thuis en boerderij Klarenbeek van woningbouwvereniging De Key, geëxploiteerd door zorginstelling Cordaan. Vooral de laatste instelling, die op Klarenbeek dagbesteding voor licht gehandicapten aanbiedt, wil graag werken in het landschap. Wellicht kunnen de cliënten onder intensieve begeleiding de werkzaamheden die het Groengebied te ver gaan toch uitvoeren. Gedacht wordt aan maaien van de slootbermen, verzorgen van De Bongerd en de andere erfjes.

De Kop zou oorspronkelijk, volgens het Basisplan 1980, geheel als recreatiegebied worden ingericht. De opstellers van het betreffende deelplan waren zo onder de indruk van het open landschap dat ze hebben voorgesteld dat in stand te houden en alleen in het noorden beplanting aan te brengen om de snelweg en het trainingscentrum aan het oog te onttrekken. Belangrijk onderdeel van het plan was de aanleg van een aantal 'parels' langs de Amstel; dit volgens het principe van de voornaamste kenmerken van dit landschap, de verdichte linten langs de veenrivieren in contrast met open polders daarachter. Volgens dit concept zijn de drie erfjes langs de Amstel ingericht, De Blauwe Parel, De Bongerd en Mijn Genoegen. Alle drie rustpunten waar bij mooi weer veel gebruik van wordt gemaakt.

Een ongunstig gegeven is dat de laatste jaren de weidevogelstand in de Duivendrechtse Polder daalt. Vooral in de Kop is sinds 2010 een scherpe daling ingetreden. Dit kwam deels door werkzaamheden van de NUON aan de gasleiding in de Kop. Voorheen stonden er koeien in het land, maar Klarenbeek (zorgboerderij Cordaan) heeft tegenwoordig schapen in de wei. Daarbij is geen nestbescherming mogelijk en schapen grazen het gras veel korter dan koeien, terwijl de meeste weidevogels en vooral de grutto lang gras behoeven. De moestuin van Klarenbeek steekt ver de polder in; dit kon helaas niet anders, omdat de percelen langs de Amstel allemaal te zeer vervuild waren en sanering veel geld zou kosten. Het fietspad dat van oost naar west door de polder is aangelegd (2002) via de noordelijke dijk van de Toekomst naar de Amstel schijnt ook een negatief effect op de weidevogelstand te hebben. Rondom de voormalige rioolwaterzuivering staat nog randbeplanting. Verwijdering daarvan zou de weidevogelstand kunnen verbeteren.

Getracht moet worden dit tij te keren, samen met de boeren en vrijwilligers die actief zijn in de polder, maar mogelijk bereikt de weidevogelstand in de Duivendrechtse Polder niet meer het peil van vroeger. Door de nabijheid van de stad en recreatiegebieden, toename van roofvogels en andere predatoren, is de vogelstand wellicht voorgoed veranderd.

Conclusie Duivendrechtse Polders en polder De Toekomst

De Duivendrechtse Polder is een authentiek historisch open landschap dat nagenoeg in de stad ligt. De natuurlijke kwaliteit is wisselend en kan beter. Wellicht kan hier door de inzet van cliënten van Klarenbeek op een ambachtelijke manier aan gewerkt worden. De weidevogelstand neemt af. In overleg met de boeren en vogelaars in het gebied zal Groengebied zijn bijdrage leveren aan de poging de achteruitgang tot stilstand te brengen, onder meer door de openheid te verbeteren en toezicht te houden in het broedseizoen.

De bosjes in het noorden geven afwisseling voor wandelaars en zijn waardevol voor zangvogeltjes en roofvogels, maar door dat laatste ongunstig voor de weidevogels. Toch is instandhouding van de bosjes en de laanbeplanting raadzaam, omdat zij de snelweg met zijn portalen en geluidsbelasting en het politietrainingscentrum afschermen.

5.3. Bovenkerkerpolder

**Figuur 9 Werkgebied van de
Gemeenschappelijke Regeling in
de Bovenkerkerpolder
(lichtgroen)**

Interviews: Kees Lambalk, Aad van Paassen, Mark Kuiper

[Samenvatting Amstelscheg 4] Van de Bovenkerkerpolder ligt slechts een deel in het werkgebied van Groengebied Amstelland. Vanaf de A9 tot aan de Nesserlaan is dat zowel het bovenland als de verveende polder. Ten zuiden van de Nesserlaan tot aan Uithoorn ligt alleen de strook bovenland in het Groengebied. De Bovenkerkerpolder is de enige polder die in de 18^e eeuw rond Amsterdam verveend en ook drooggemalen is. Een verkaveling van een droogmakerij met zulke smalle percelen is zeldzaam. Halverwege en grotendeels buiten het Groengebied, ligt de “kathedraal”: de voormalige molengang. Acht molens waren nodig om het laaggelegen verveende land droog te houden, zes in het benedenland, waarvan twee aan de ringvaart en nog twee aan de Amstel. Het kathedraal-achtige slotenpatroon en drie molenstompen zijn hiervan overgebleven. Aan de polder worden veel functies toegeschreven: naast het cultuurhistorisch waardevolle agrarische landschap zijn dit waterberging, natuur (Groene AS), recreatie en infrastructuur (N201). Al jaren worden plannen gemaakt om die functies allemaal een plek te geven. Zo is in 2001 door de provincie het ‘gebiedsperspectief Amstelgroen’ gepubliceerd en in 2009 door de stichting Beschermers Amstelland ‘Bovenkerkerpolder, een polder met toekomst’.

Het verveende deel van de polder ligt grotendeels buiten het Groengebied, maar is bepalend voor het open landschap. De Rondehoep zou nooit die befaamde indruk van weidsheid maken als de Bovenkerkerpolder bebouwd was. Hoewel het benedenland voor een groot deel een kleipolder is, is de weidevogelstand goed en ’s winters is het een pleisterplaats voor goudplevieren en ganzen. Door het mozaïekbeheer in deze polder en in de Rondehoep verbetert de weidevogelstand zelfs, in tegenstelling tot de landelijke trend.

Aan de noordkant is de polder verstedelijkt. De meest noordelijke strook, waar tot 1990 de Kruitfabriek De Oude Molen buskruit produceerde (enkele gebouwen en de watertoren zijn bewaard gebleven), is grotendeels met bedrijven bebouwd. Veel hoogbouw zonder enige landelijke uitstraling. Ten zuiden daarvan ligt het, als je de juiste kant opkijkt, idyllische laantje Kruitmolen. Dit is het laatste restje van het Grote Loopveld, de oude looproute van de Amstel naar de kern van Amstelveen. Vervolgens in het benedenland het volkstuintenterrein Langs de Akker, de weg Langs de Akker, schooltuinen, een grote sporthal (de Emergohal) en het terrein van de bijenvereniging. Rondom dit alles ligt het Recreatiegebied Middenwaard, een in 2007 aangelegd open landschapsparkje van 10 hectare met wandelpaden en ecologische oevers (rietvegetaties in een plas-dras situatie). De zuidzijde en uiterste oostkant wordt beweid en door het zuidelijk perceel loopt een slenk waar zich moerasvegetatie moet vestigen. Er slingert een wandelpad door de weilanden. Hier kun je tussen het vee door lopen. Aan de oostkant ligt de Amsteltuin, een wijngaard die tevens dagbesteding voor mensen met een beperking verzorgt. De sfeer wordt, op de Emergohal na, steeds landelijker.

Ten zuiden van deze voorzieningen begint het agrarische land. Daarin wordt thans na heftige discussies het Golfcentrum Amstedijk aangelegd. De eerste vier holes zijn (voorjaar 2012) bespeelbaar. Het geaccidenteerd terrein met vrij veel water heeft een totaal ander karakter dan

een open agrarische polder, maar biedt wel enig perspectief op natuurlijke ontwikkeling. Te hopen is dat vooral kikkers en padden en hun predator de ringslang er hun biotoop zullen vinden. Ook vleermuizen, die de lanen in de polder als trekroute gebruiken, zouden hier een plek kunnen vinden, evenals steenuiltjes en wellicht de kerkuil.

In het bovenland is net als in de veenderij het noorden rommelig van aanzicht: kassen, hoveniersbedrijven en nieuwgebouwde landhuizen wisselen elkaar af. Het landschap in het bovenland wordt harmonischer naarmate je zuidelijker komt. De boerderijen, die langs of zelfs op de ringdijk staan of langs de Amsteddijk, bieden in hun oude gebouwen en beplantingen plek aan steenuilen, huis- en boerenzwaluwen. Langs de Amstel zijn vleermuizen te vinden: de kleine dwergvleermuis, de watervleermuis en de laatvlieger.

Langs de Nesserlaan ligt een tak van de verbindingzone De Groene AS. Deze fungeert ook als waterberging. Het is een strook van plas-draszones met poeltjes en greppels, direct ten zuiden van de Nesserlaan (buiten het Groengebied dus). De strook is geheel ingezaaid met zaaimengsels van de Cruydhoeck; de soorten zijn gekozen aan de hand van de theorie van natuurdoeltypes; in de realiteit zie je deze combinaties zelden compleet. Het is jammer dat hier geen gebruik is gemaakt van zaad van gebiedseigen soorten door natuurhooi aan te wenden, zoals bij de drasse dijkvoet langs de Overdiemerweg is gebeurd. In de loop van de tijd zal de vegetatie er hopelijk natuurlijker uit gaan zien.

Conclusie Bovenkerkerpolder en Middenwaard

De Bovenkerkerpolder, die voor het grootste deel buiten Groengebied Amstelland ligt, moet veel functies vervullen. Delen van de polder worden dan ook heringericht. Dat betekent helaas meestal een aantasting van het historische landschap, maar het biedt hopelijk kansen voor de natuur. Het parkje Middenwaard is nog volop in ontwikkeling. Monitoren en zo nodig bijsturen is hier het devies.

5.4. Polder de Rondehoep

Interviews: Wes Korrel, Mark Kuiper, Lothar Valentijn, Aad van Paassen, Kees Lambalk

De Rondehoep is het paradepaardje van een (vrijwel) gaaf agrarisch gebied in de metropoolregio. Dat blijkt ook uit de verkiezing in 2004 tot tweede mooiste polder in Nederland (op 1 stond de Ooijpolder bij Nijmegen). Het is een eivormige open polder met rondom lintbebouwing langs de Amstel, de Bullewijk en de Waver. Alleen het kapje van het ei is afgesneden door de A9. Dat stukje van de polder is dan ook verstedelijkt, het is vanaf het begin buiten het Groengebied gehouden. Rond 1998 is hier de wijk Benning gebouwd.

Het grootste deel van de polder is echter intact gebleven en, doordat hij in agrarisch gebruik is, niet toegankelijk. Je kunt alleen rondom de polder fietsen en dat wordt dan ook massaal gedaan. De route rond de polder is in totaal 17 kilometer lang. Voor wandelaars is het minder aantrekkelijk, omdat je steeds opzij moet voor fietsers of auto's.

De aantrekkingskracht van de Rondehoep bestaat uit de uitgestrektheid en de rust die hier, te midden van druk stedelijk gebied, heerst. De kern van de polder is natuurgebied en wordt beheerd door Landschap Noord-Holland, die het in ondererfpacht uitgeeft aan boeren.

Net als de Duivendrechtsche Polders is de Rondehoep in de middeleeuwen ontgonnen, in de 10^e en 11^e eeuw. Voor de ontginning was het een vrij hooggelegen veengebied; het is echter nooit een veenmosveengebied geweest omdat er vrij veel klei in de grond zat. Daarom is er ook nooit turf gewonnen in de Rondehoep. Om het probleem van de kronkelingen in de omringende veenriviertjes op te lossen heeft men aan de noordkant van de Rondehoep de sloten naar elkaar

toe gegraven zodat de kavels een taartpuntvorm kregen. Soms is precies in de punt een bosje geplant om te zorgen dat de koeien elkaar niet de punt en de sloot in duwen. Zo'n waaierverkaveling is heel zeldzaam. In het zuiden van de Rondehoep is het meanderen van de rivieren opgelost door bochten in de sloten te graven, net als in de Duivendrechtsche Polders. De weteringen zijn later aangelegd (1637), toen vanwege het zakken van de bodem door het inklinken van het veen gezamenlijke bemaling nodig werd.

De natuurwaarde van de polder bestaat in het binnendijkse gebied vooral uit de weidevogelpopulaties. Buiten het broedseizoen is de polder foerageergebied, onder andere voor de smienten uit de Ouderkerkerplas. Buitendijks liggen oeverlandjes, die begroeid zijn met bloemrijke (veenmos)rietvegetaties. Voorwaarde daarvoor is dat er gemaaid wordt en dat het maaisel niet blijft liggen. Ook binnendijks zijn hier en daar waardevolle slootkantvegetaties te vinden.

De polder wordt volgens de structuurvisie van de provincie Noord-Holland en besluit van het waterschap AGV calamiteitenberging. Hiertoe worden een inlaat en verdeelwerk en kades rond boerderijen en erven aangelegd. De kades zijn een behoorlijke ingreep in het landschap en bemoeilijken de arbeidsomstandigheden van de boeren.

Met een calamiteit wordt bedoeld op zo veel neerslag dat de Amstel onvoldoende capaciteit heeft om het water tijdig af te voeren zodat overstroming van dicht bewoonde gebieden dreigt. Dan zal het water gecontroleerd via de inlaat de polder ingelaten worden en die blijft vervolgens ongeveer twee weken onder een laag water van gemiddeld ± 25 cm staan.

Als dit in het broedseizoen gebeurt zal het dramatisch zijn voor de weidevogels, maar dat is niet het seizoen waarin deze regenbuien verwacht worden. De flora zal een dergelijke inundatie waarschijnlijk overleven, al zal eventuele vervuiling doordat mestkelders overlopen ook voor de flora desastreus zijn. Juist om dat te voorkomen worden de kades rond de erven aangelegd.

Weidevogels

Met de weidevogels gaat het goed in de Rondehoep. Net als in de Bovenkerkerpolder is de weidevogelstand de laatste jaren toegenomen. Dit komt door de samenwerking van de Agrarische Natuurvereniging De Amstel met vrijwilligers uit Amstelveen en Ouderkerk die nesten beschermen en door het mozaïekbeheer dat door de provinciale weidevogelcoördinator Mark Kuiper wordt gestimuleerd.

Kievit, grutto, scholekster en tureluur maken, in deze volgorde, het grootste deel uit van de nesten die gevonden zijn (in 2010 waren dat er in de Rondehoep 158). Zo'n 20 procent van de nesten wordt beschermd, omdat dat nodig is vanwege agrarische activiteiten, en uit ongeveer driekwart van die beschermde nesten worden de jongen groot gebracht. Slechts 9 procent van de beschermde nesten werd in 2010 gepredeerd.

In de Rondehoep komen roof- en stootvogels voor: steenuiltjes, kerkuil, haviken en buizerds; ook bruine kiekendieven jagen in de Rondehoep. Dit betekent verlies van weidevogelkuikens maar dat verlies wordt geaccepteerd. Wel heeft Landschap Noord-Holland de geriefbosjes die al heel lang het centrale deel van de Rondehoep markeerden, tot op stobben afgezet. Het plan is ze kort te houden, opdat roofvogels en andere predatoren zich daar niet meer kunnen vestigen. Via het talud van de A9 trekken vossen het gebied in. Ter bescherming van de weidevogels probeert de wildbeheereenheid dat te voorkomen met behulp van twee vossenvangkooien.

Het is jammer dat weidevogels de gemiddelde recreant niet erg aanspreken. Dit geldt hier des te meer: omdat je de polder niet zo maar in kan, komen recreanten er nauwelijks mee in aanraking. De relatieve ontoegankelijkheid van de polder geeft de vrijwillige nestbescherming wel extra cachet. Men kan de polder in via de bezoekboerderij van Annemiek en Gerard Korrel. Bovendien organiseert de Agrarische Natuurvereniging in het weidevogelseizoen poldersafari's op zaterdag, vanuit de boerderij van Wes Korrel. Met paard en wagen rijdt hij de polder in tot in het reservaat in het centrum.

Oeverlandjes

[Samenvatting Amstelscheg 5] Wat recreanten wel kunnen opmerken, direct vanaf de openbare weg, zijn de buitendijkse oeverlandjes in de Bullewijk en de Waver, vaak rijk en kleurig begroeid. De oeverlandjes ontstaan door kraggevorming of aanslibbing. Vaak begint het met de waterscheerling, die een drijvende plantenmassa vormt door luchtkamers in zijn wortelstokken. Dit is ook in het bovenland van Elsenhove te zien. Als aangeslibd land langs de boezem breder wordt dan 5 à 7 meter spreekt men van oever- of boezemland. Aan het hoogteverschil met de binnendijkse polder kun je zien hoe zeer de bodem daar is ingeklonken. Langs de Rondehoep liggen 13 oeverlandjes, waarvan 11 in het Groengebied. De meeste zijn van grote natuurlijke betekenis. Hun waarde is in het voorjaar gemakkelijk te herkennen: als ze geel kleuren door de dotterbloemen zit het goed. Dan zijn ze in de rest van het jaar meestal ook met minder algemene soorten begroeid, zoals rietorchissen, echte koekoeksbloemen, grote ratelaars.

Figuur 10 Martin Kea maait oeverland R7 1989

Ze kunnen ook als refugium (wijkplaats) en stepping stone voor allerlei soorten fungeren: voor amfibieën, op termijn de ringslang, waterspitsmuis en dergelijke. De mooiste oeverlanden zijn R5 bij de Stokkelaarsbrug en R7 tegenover boerderij Mariabouw. Ook aan de zuidzijde van de Rondehoep liggen mooi ontwikkelde (delen van) oeverlanden: stukken van R10 en R11. Groengebied Amstelland heeft een subsidieregeling voor het onderhoud van oeverlandjes in het leven roepen, omdat hun kwaliteit alleen in stand blijft als er regelmatig gemaaid en geruimd (of tot broeihopen verwerkt) wordt. De boeren maaien zelf en krijgen daar een vergoeding voor en in sommige oeverlanden doet Landschap Noord-Holland dat. Toch zijn sommige oeverlandjes verpest door storten van bagger of organisch afval of ophogen. Volgens de Keur van het Waterschap Amstel Gooi en Vecht is dit overigens verboden. Een ander risico is dat burgers die de vrijkomende boerderijen kopen steigers in de oeverlanden aanleggen. Per eigenaar is volgens het bestemmingsplan één steiger toegestaan. Omdat de oeverlandjes door vererving soms aan vijf verschillende eigenaren toebehoren is dit een riskante regeling.

Conclusie Polder de Rondehoep

De gevolgen van de calamiteitenberging moeten afgewacht worden. Het is echter belangrijk dat niet al te makkelijk tot waterinlaat wordt overgegaan, maar dat alternatieven altijd goed bekeken worden, omdat het onderlopen van de polder hoe dan ook heftige gevolgen zal hebben voor de natuur, die moeilijk te compenseren zijn.

De Regeling Ecologisch Beheer blijft een nuttige regeling om de kwaliteit van de oeverlandjes in stand te houden. Bij actualiseren van het bestemmingsplan dient te worden gepleit voor een minder genereuze regeling met betrekking tot steigers, bijvoorbeeld dat één steiger per oeverland is toestaan in plaats van één steiger per eigenaar. Geen steiger is overigens het allerbeste, want iedere steiger doet weer een klein stukje natuur te niet.

5.5. Ouderkerkerplas en omgeving

Interviews: Jan Geijsel, Norbert Daemen, helaas niet met de Vogelwerkgroep Ouderkerk.

Het gebied bestaat uit het recreatiegebied Ouderkerkerplas en de polders Holendrecht- en Bullewijkerpolder, waarin het Landje van Geijsel ligt, en Polder de Nieuwe Bullewijk.

5.5.1. Recreatiegebied Ouderkerkerplas

Figuur 31 Ouderkerkerplas en snelwegen geprojecteerd op de stafkaart van 1850 (uit: Ouderkerkerplas systeemanalyse etc., okt 2010, Waternet). Op deze kaart is de oorspronkelijke loop van de Hoogendijk ook goed te zien.

voor de inrichting van Recreatiegebied Ouderkerkerplas is in 1982 door het bestuur van Groengebied Amstelland vastgesteld en in 1987 en 1988 uitgevoerd. De inrichting met bosjes en paden aan de oostkant van de Middenweg en de Korte Dwarsweg vond later plaats, in de jaren negentig.

Er werd een ondiepe plas gegraven aan de noordkant van de diepe plas. Daar kan gezwommen en gezond worden op zand- en groene stranden. De inrichting is opvallend strak en rechtlijnig, dit was een reactie op de kronkelige ontwerppraktijk uit de jaren zestig en zeventig. Aan de zuid- en de zuidoostkant werd 'natuurbouw' toegepast. Er werden weilanden afgeplagd zodat zich daar bloemrijke rietvegetaties zouden vestigen. De Vogelwerkgroep Ouderkerk heeft er een oeverzwaluwwand gebouwd, die direct in gebruik is genomen door oeverzwaluwen. De wand wordt ieder jaar weer gebruiksklaar gemaakt door de Vogelwerkgroep.

De Ouderkerkerplas is 's zomers een populaire zwemlocatie voor mensen (442.000 bezoeken in 2010, 460.000 in 2009, een iets mooiere zomer) en 's winters voor smienten (geregeld tellingen van 10.000 exemplaren – januari 2012). Doordat de plas licht brak is omdat hij in 'open' verbinding staat met het licht brakke grondwater uit de omgeving, vriest hij niet gauw dicht. De wintergasten hebben rust nodig: opvliegen door verstoring kost ze veel energie, die ze juist moeten opslaan om in het voorjaar hun trek terug naar het noorden te maken.

[Samenvatting Amstelscheg 6] De Ouderkerkerplas ligt in de Holendrecht- en Bullewijkerpolder. In deze polder is de bodem terdege geëxploiteerd: tot 1864 is er turf gewonnen in de polder en in de jaren zestig van de 20^e eeuw is er tot op ongeveer veertig meter diepte zand gewonnen. Volgens de zandwinconcessie moest Rijkswaterstaat de plas weer op maaiveldniveau opleveren. Hij zou met puin en afval volgestort worden. Deze praktisch onmogelijke plicht heeft Rijkswaterstaat indertijd afgekocht met het Fonds Ouderkerkerplas. Vanwege de diepte en de oeverafwerking met puin was de plas niet geschikt als zwemlocatie. Het plan

Figuur 12 onderhoud door de Vogelwerkgroep Ouderkerk aan de oeverzwaluwwand

Daarom is de plas van ongeveer 15 oktober tot ongeveer 15 april gesloten; men kan in deze periode niet rond de plas wandelen. De precieze data worden elk jaar aan de hand van schoolvakanties vastgesteld. Overigens houdt het publiek zich niet altijd aan de sluiting en komt het voor dat men zich toch toegang verschaft.

De waterkwaliteit van de Ouderkerkerplas, die tot 1990 goed was, is in de jaren daarna in een neerwaartse spiraal terecht gekomen. Tegenwoordig is er jaarlijks sprake van blauwalgenbloei en het doorzicht is tussen de één en twee meter (was meer dan drie meter!). Blauwalgen verspreiden als ze afsterven toxische stoffen in het water, die schadelijk zijn voor mens en dier; andere planten kunnen zich niet ontwikkelen bij blauwalgenbloei. De stikstofconcentratie in de plas is laag, maar omdat veel soorten blauwalgen stikstof uit de lucht kunnen vastleggen hebben ze daar geen probleem mee. De fosfaatconcentratie is hoog, vooral omdat het fosfaat vrij komt uit de bodem onder zuurstofloze omstandigheden; die zijn in het voorjaar en de zomer veelvuldig en langdurig aanwezig onder de spronglaag. Ook het grondwater dat in voorjaar en zomer in de plas opkwelt is fosfaatrijk. De uitwerpselen van ganzen en smienten leveren tot slot ook een bijdrage aan de fosfaatbelasting. Bovendien zorgen (de uitwerpselen van) de ganzen op de stranden voor overlast voor recreanten. Het is belangrijk hun aantal door de perken te houden middels het schudden van eieren.

Er is heel weinig watervegetatie en ook de oevervegetatie is weinig spectaculair: riet, liesgras en heen (zeebies), soorten die op voedselrijke, lichtbrakke omstandigheden wijzen. De watervegetatie bestaat voornamelijk uit schedefonteinkruid, ook een soort van voedselrijk, licht brak water. Behalve blauwalgen drijft er opvallend veel darmwier aan de lijzijde van de plas, wat alweer wijst op licht brak water.

Door NUON wordt sinds 2010 koelwater¹ aan de plas onttrokken, dat na opwarming boven de spronglaag weer wordt geloosd. Bij de koelwateronttrekking wordt zuurstof toegediend. Gehoopt wordt dat hierdoor de fosforbelasting² van de plas zal afnemen. Hiernaast pleit Waternet voor flexibel peilbeheer. Het natuurlijke peil zal in de winter hoger zijn dan in de zomer. Daardoor zal er in het voorjaar minder kwel met fosfaatrijk grondwater optreden en hoeft er ook geen water ingelaten te worden. Doordat het peil 's zomers uitzakt zullen bredere oeverzones droogvallen waardoor de oevervegetatie en daarmee de zuurstofkringloop kan verbeteren. Wel moet gewaakt worden voor een te laag peil in de zomer, waardoor de kwel weer wordt gestimuleerd. Daarnaast zullen de bredere oevervegetaties beheerd moeten worden door periodiek maaien en ruimen (ongeveer eenmaal per drie jaar). Wellicht zullen zich botanisch interessante ontwikkelingen voordoen; in Waterland verdwijnen de brakwaterplanten geleidelijk, wie weet vinden ze in en rond de Ouderkerkerplas een toevluchtsoord. De afgeplagde kavels in de zuidoosthoek waren de eerste jaren na de inrichting een feest om te zien, bloemrijke rietlanden, het riet bleef iel door de grote ratelaar die erop parasiteerde en het stond vol met koekoeksbloemen en later in het seizoen rietorchissen. Ze zijn echter intussen sterk verruigd, er is niet consequent gemaaid en geruimd en er is met te zwaar materieel gewerkt. Er zijn bandensporen te zien, waardoor bodemverdichting optreedt. Er groeit nu bijna ondoordringbaar ruig riet, met winde en brandnetel. De hoger gelegen wegbermen zijn geklepeld en daardoor ook sterk verruigd. Herstel van de laaggelegen moerasvegetaties vergt opnieuw een herinrichting en het is de vraag hoe lang ze dan in stand blijven. Omdat de randen hoger liggen moet je er in gaan om het te kunnen beleven en dat doet (bijna) niemand, nu zeker niet vanwege de bramen en brandnetels. Dit deel van het gebied wordt niet bezocht om lang te verblijven, omdat je in het lawaai zit van de oksel van de snelwegen A9 en A2; een hier ooit

¹ Het water onder in de diepe plas is altijd 4°C. Dit kan gebruikt worden om gebouwen af te koelen. Boven de 'spronglaag' varieert de watertemperatuur met de buitentemperatuur.

² fosfor uit het grondwater wordt dan in fosfaat omgezet, dat aan bodemdeeltjes gebonden wordt en zo vastgelegd wordt

geplaatste barbecue is weggehaald omdat hij toch niet gebruikt werd. Voorgesteld wordt om geen investeringen te doen om de vegetatie van de rietlandjes te herstellen. Ze kunnen zich tot een rustgebied voor de fauna ontwikkelen (onderin het riet is het stil). Wel moet dan nog een keer per drie jaar gefaseerd gemaaid worden. Met het uitgespaarde geld kan meer gedaan worden aan de ontwikkeling van de vegetatie op de hondeneilanden aan de noordwestkant van de plas.

Conclusie Recreatiegebied Ouderkerkerplas

De gevolgen van de koudewinning worden door NUON bijgehouden en vooral de fosfaatbelasting dient kritisch gevolgd te worden. Groengebied zal hier de vinger aan de pols houden en zich goed laten informeren. Het blauwalgenprobleem is te veelomvattend om in het kader van dit plan opgelost te worden. Het staat volop in de aandacht. In overleg met Waternet kan voor flexibel peilbeheer gekozen worden om de waterkwaliteit te verbeteren, maar dit zal meer maaiwerkzaamheden vergen.

Er moet een keus gemaakt worden ten aanzien van de botanische landjes in het zuidoosten: worden ze hersteld of aan hun lot overgelaten? Met het huidige beheer zijn ze weinig waard voor de natuur en ook niet bruikbaar voor recreatie. Voorgesteld wordt hier een gefaseerd rietmaai-beheer toe te passen zodat een rustgebied ontstaat en het beheer op de hondeneilanden in het noordwesten op botanische waarden te richten.

De ganzenpopulatie dient, om de stranden toegankelijk te houden, in de hand gehouden worden door eieren te schudden of, als dat niet voldoende blijkt, door ganzen weg te vangen.

5.5.2. Holendrechtter- en Bullewijkerpolder

In 1802 kregen de grondeigenaren (bijna allemaal Amsterdammers) toestemming om turf te winnen in de Holendrechtter- en Bullewijkerpolder. Eén van de voorwaarden daarbij was dat de ontstane plas drooggemalen zou worden en dat er vooraf een deugdelijke dijk omheen gelegd zou worden. Die kreeg later de naam Hoogendijk (zie figuur 1). Overigens wordt deze Hoogendijk door bewoners van de streek ook wel de Slaperdijk genoemd. De Hoogendijk kreeg zijn officiële naam pas toen de veenderijen Polder de Nieuwe Bullewijk en de Zuidpolder waren drooggemalen (resp. 1908 en 1914, zie volgende paragraaf). De veenderij in de Holendrechtter- en Bullewijkerpolder is in 1870 definitief drooggelegd.

Het zuidelijk deel van de Holendrechtter- en Bullewijkerpolder, ten zuiden van de A9, is vooral zeer aantrekkelijk omdat er, de snelweg buiten beschouwing gelaten, een herkenbaar landschap ligt. Bovenland en verveende polder zijn hier duidelijk te onderscheiden en redelijk ongerept. Het Diepe Gat en het landje van Geijsel zijn bijzondere elementen. Via het bovenland loopt de Natuurboog. Landschap Noord-Holland heeft hier een poel aangelegd.

5.5.3. Het landje van Geijsel

[Samenvatting Amstelscheg 7] Het landje van boer Geijsel is een begrip onder vogelaars. In 1998 kwam de heer Geijsel met het plan om 8,5 hectare van zijn land in het voorjaar onder laagje water te zetten. Dit gebied is deel van de droogmakerij en wordt omringd door de Hoogendijk, Amstelweg en Amstelzijweg. Hij kreeg hier via de agrarische natuurvereniging De Amstel een vergoeding voor vanwege derving van inkomsten omdat het land twee maanden plas dras stond, van 15 februari tot 15 april. Het plas-dras zetten was gemakkelijk, er hoefde alleen een uitlaat dicht gezet te worden en een inlaat vanaf het bovenland open. Het was een onmiddellijk succes: duizenden grutto's (ook de IJslandse ondersoort) op de terugweg vanuit het zuiden kwamen even bijtanken op het landje, dat door het agrarisch beheer in de tijd dat het droog staat vol bodemleven zit. Kieviten, scholeksters, wintertalingen, slob- en krakeenden, bontbekplevieren, bonte strandlopers en nog veel meer trekvogels doen hetzelfde; er worden regelmatig zeldzaamheden waargenomen, zoals de geoorde fuut en de breedbekstrandloper. Sindsdien is het landje van Geijsel jaarlijks de eerste plek waar grutto's massaal gespot worden na hun terugkomst uit het zuiden.

Figuur 13 Grutto's op het Landje van Geijsel, 25 februari 2012, foto Paul van Deursen

Omdat er iets later in het voorjaar ook kemphanen kwamen wilde Geijsel het land een maand langer (tot 15 mei) onder water zetten. De vergoeding via het Programma Beheer voorzag hier niet in en daarom heeft het Groengebied hier in 2002 en 2003 voor betaald. Deze investering is zeer succesvol geweest: velen hebben genoten van het directe zicht op kemphanen dat hier mogelijk is. De gruttostand in een groot deel van Amstelland is toegenomen en in de Holendrechtter- en Bullewijkerpolder zie je opvallend veel grutto's broeden. Vooral dit laatste is zonder twijfel een effect van het Landje van Geijsel.

De vogelaars zelf zijn nooit geteld, maar het aantal waarnemingen op Waarneming.nl spreekt boekdelen: 78 pagina's waarnemingen in één jaar (2011) wanneer wordt gefilterd op vrij algemene tot zeldzame soorten (dus zonder de algemene soorten). Ter vergelijking: in de Gaasperplas, toch een veel groter en druk bezocht gebied, ook door natuurliefhebbers, zijn in dezelfde periode 8 pagina's waarnemingen opgegeven bij Waarneming.nl.

In 2006 is het land verkocht aan BBL (Stichting Beheer Boerderijen Landerijen) met de bedoeling het via Staatsbosbeheer in erfpacht te geven aan Landschap Noord-Holland. Tot nu toe heeft die overdracht niet plaatsgevonden. Geijssel zorgt nog steeds voor de uitvoering van het beheer, maar omdat hier jaarlijks over wordt beslist bestaat het risico dat het aan een ander wordt uitgegeven. Het Landje is inmiddels wel binnen de Ecologische Hoofdstructuur gebracht (2010)³.

Figuur 14 Het Landje van Geijssel in opdrogende staat, gefotografeerd vanaf de windmolen bij de Ouderkerkerplas, 8 juni 2006

Het succes van Het Landje van Geijssel is te danken aan:

- De open ligging van het landje, vogels voelen zich hier veilig omdat er weinig bosschages omheen staan.
- Het agrarisch gebruik in de periode dat het droog staat. Dit bestaat uit het weiden van zoogkoeien en het gebruik van stro-mest. Hierdoor is het bodemleven vitaal en vinden de vogels veel voedsel.
- De wat ongelijke ligging van de ondergrond, zodat de drooglegging varieert.
- De ligging lager dan het omringende land, zodat het gemakkelijk plas-dras gezet kan worden.
- De grootte van het plas-dras gebied. Volgens de regels zou slechts één hectare plas-dras in aanmerking komen voor vergoeding; juist het feit dat hier bijna 9 hectare onder water wordt gezet heeft tot het succes geleid. Geijssel moest hier aanvankelijk negen verschillende aanvragen voor doen.

³ Binnen de Ecologische Hoofdstructuur kan subsidie voor het beheer aangevraagd worden.

Voorgesteld wordt om dit land, dat zo succesvol is als natuurproject, nu de overdracht naar Staatsbosbeheer geen doorgang vindt, als Groengebied aan te kopen en te zorgen dat het naar behoren beheerd wordt.

5.5.4. Het Diepe Gat

Volgens orale overlevering in de familie Geijssel heeft een dijkdoorbraak in 1864 in het bovenland een doorbraakkolk veroorzaakt, het zogenaamde Diepe Gat. Dit plasje ligt half in de tuin van een woning, half in door BBL aangekocht land, dat door Landschap Noord-Holland beheerd wordt. De oevers zijn hier en daar breed en drassig, met kleurig bloeiende oeverplantjes zoals egelboterbloem, echte koekoeksbloem, kleine watereppe, moeraszoutgras en blauw glidkruid. Deze oevers zouden tweemaal per jaar gemaaid en geruimd moeten worden. De particuliere eigenaar kan hiervoor een subsidie aanvragen bij het Groengebied. Het Diepe Gat is goed zichtbaar vanaf het fietspad dat eromheen loopt.

Conclusie Landje van Geijssel en het Diepe Gat

De Holendrechtter- en Bullewijkerpolder ten zuiden van de A9 is een landschappelijk aantrekkelijke polder met verschillende ecologische hoogtepunten. Het Landje van Geijssel is beroemd onder vogelaars en behoort in ere gehouden te worden, wat er ook gebeurt. Daarom wordt voorgesteld het aan te kopen en met behulp van Geijssel duurzaam te beheren. Ook de vegetatie rond het Diepe Gat verdient het om goed onderhouden te worden. Groengebied Amstelland dient hier alert op te zijn en desnoods bereid te zijn hier geld in te steken (Regeling Ecologisch Beheer Groengebied Amstelland).

5.5.3. Polder De Nieuwe Bullewijk en De Korte Dwarsweg, de Hoogendijk

Figuur 15 Het gebied in 1913: verving Zuidpolder in volle gang

[Samenvatting Amstelscheg 8] Ten noorden van de Holendrechtter- en Bullewijkerpolder liggen nog twee vervingen die door de Hoogendijk worden omringd: 'De Nieuwe Bullewijk', drooggelegd in 1908 en ten zuiden van de Machinetocht de Zuidveenderij, drooggelegd in 1914 en tegenwoordig deel uitmakend van de Nieuwe Bullewijk.

De Nieuwe Bullewijk is nu half agrarisch en half recreatief ingericht. Het recreatieve, oostelijke deel ligt tegen de snelweg aan; het schermt de snelweg af, maar ligt moeilijk bereikbaar voor recreanten. Vanuit Zuidoost moet je een omweg maken via de Burgemeester Stramanweg om er te komen. Het recreatiegebiedje heeft de naam 'Korte Dwarsweg' gekregen en hoort bij het recreatiegebied Ouderkerkerplas. Het bestaat uit afwisselend bosjes en weilanden met een wandelpad erdoorheen. De bosjes zijn nog jong en de bomen zijn erg dicht op elkaar geplant. Voor meer biodiversiteit in het bos wordt aanbevolen het in te boeten. Omdat er tot op de slootkant bomen zijn geplant en bladval de waterkwaliteit negatief beïnvloedt wordt bovendien aanbevolen langs de sloten ruimte te maken.

Conclusie De Korte Dwarsweg

De bosjes van Recreatiegebied De Korte Dwarsweg hebben een functie in het afschermen van de snelweg, die, nu die laatste verbreed wordt, alleen maar belangrijker wordt. Een herinrichting

van de bosjes, die resulteert in meer ruimte langs de sloten en meer licht op de bodem en in de randen, is gewenst.

6. CONCLUSIE

Een algemeen geldende aanbeveling die voortvloeit uit de huidige wetgeving (Flora en Faunawet) maar ook uit de resultaten van de interviews en uit de aanleiding tot het opstellen van dit rapport is dat monitoring noodzakelijk is. Voor een ingreep, al is dat gewoon maaien of snoeien, moet bekend zijn wat waar staat of leeft. Wanneer dat niet bekend is of wanneer de kennis niet up-to-date is moet daar budget voor zijn. Ook dient een natuuradviseur nieuwe bestekken te beoordelen.

Een tweede aanbeveling is waar mogelijk gewas af te voeren. In het verleden bracht dat nog wat op, maar boeren zijn zelden meer geïnteresseerd in maaisel. Afvoeren kost dus meestal geld doordat er storkosten moeten worden betaald. Het kan echter ook door middel van begrazing en dan kan het toch weer wat opbrengen. Wel dient dan rekening gehouden te worden met weidevogels en moet voor overbegrazing gewaakt worden, want dat leidt tot nivellering van de vegetatie.

Ten derde is actieve inzet van de Regeling Ecologisch Beheer, die het bestuur van het Groengebied in 1993 heeft ingesteld, een aanbeveling. De laatste jaren is inzet van de regeling enigszins in het slop geraakt. Met behulp van deze regeling kunnen eigenaren gestimuleerd worden goed onderhoud te plegen aan oeverlanden en andere bijzondere landschapselementen. Ook kunnen eventuele instrumenten (nestbeschermers, nestkasten) die bijdragen aan natuurwaarden in het landelijk gebied met geld uit deze regeling worden aangeschaft.

Tot slot wordt voorgesteld om de toezichthouders een rol te geven in het signaleren van onvolkomenheden in natuur en landschap. Dit doen ze al, bij bijvoorbeeld illegale vuilstorten. Maar het kan breder. Zo horen billboards niet thuis in een gaaf landschap. Hetzelfde geldt voor tuinafval in kwetsbare oeverlanden. Kwetsbare gebieden betreden in de broedtijd of honden de oeverlanden in sturen tasten natuurwaarden aan. De aanbeveling is dat toezichthouders zo mogelijk handhavend optreden in dit soort zaken en ze in ieder geval melden. Dit vereist bewustwording en extra inzet van de toezichthouders.

In dit plan zijn nog een aantal vraagstukken:

- De toekomst van het Landje van Geijssel. Kan het worden overgedragen aan of aangekocht door het Groengebied en daarmee duurzaam in stand gehouden worden? Of biedt de huidige situatie voldoende perspectief? Voorgesteld wordt hier een notitie over te maken.
- De toegankelijkheid en de natuurwaarde van de, niet als zodanig ingerichte, sportvelden in het noorden van de Gaasperzoom. Voorgesteld wordt hier een notitie over te maken.
- Te zijner tijd kan het nodig zijn ook over Klarenbeek van Vereniging De Ruige Hof een reddingsplan te maken.
- Achteruitgang weidevogels in de Middelpolder en de Duivendrechtsche Polders onderzoeken: legt het Groengebied zich hierbij neer of zijn er maatregelen mogelijk?
- Herstellen van de natuurrietlanden in de zuidoosthoek van de Ouderkerkerplas? Het ontwikkelen van de vegetatie in de hondeneilanden in het noordwesten zou hiervoor een alternatief kunnen bieden. Hierover dient een besluit genomen te worden.

Goede contacten met beheerders, bezoekers en gezaghebbende organisaties in het gebied zijn en blijven essentieel.

Bijlage I

Interviewvragen en rode draad antwoorden

Met dank aan Sonja Hasebos, die de interviews gehouden heeft en er verslag van heeft gemaakt. Deze rode draad heeft zij samengesteld.

Hoe vaak kom je in (specifiek gebied)

Alle geïnterviewden komen (zeer) frequent in de specifieke gebieden. Ze zijn allen goed op de hoogte van de voorkomende soorten, beheer e.d.

Waardering (specifiek gebied)

Over het algemeen is de waardering groot voor de verschillende gebieden, wel is het zo dat, verder inzoomend per gebied, er een groot verschil is in waardering voor de diverse kleine deelgebiedjes. Ofwel door type landschap ofwel door gevoerd beheer ofwel door gebruik.

De geïnterviewden gaven eigenlijk allemaal wel aan dat er parels in het gebied zijn die zeer de moeite waard zijn en behouden moeten worden.

Bijzondere waarden (bij voorbeeld zeldzame soorten/ rode lijst soorten planten, vogels, insecten, zoogdieren)

- De gebieden hebben, m.n. wat vogelsoorten betreft, bijzondere waarden. De weidevogelstand wisselt sterk per polder, sommige polders doen het boven verwachting goed qua aantallen (o.a. de Bovenkerkerpolder en de zuidhoek van de Middelpolder), andere polders zijn sterk achteruit gegaan de laatste jaren; verder komen veel rietvogels en moerasvogels voor
- Watergebonden natuur.
- In Diemen de ringslangen.
- Op verschillende plekken bijzondere vegetatie: o.a. orchideeën, dotters, krabbenscheer.
- Rietlandjes, rietstroken, oeverlandjes
- Vleermuizen
- Rondehoep: weidevogels, flora
- Steenuiltjes

Vallen je bepaalde zaken op wat het onderhoud/ beheer betreft

- Beheer vindt niet altijd plaats op de juiste momenten in het jaar i.v.m. broedseizoen of i.v.m. dekking in het winterseizoen
- Te weinig toezicht in sommige deelgebieden; honden, auto's
- De agrarische activiteiten lopen sterk terug in het gebied, opvolgingsproblematiek, achteruitgang cultuurlandschap. (terwijl dit juist een kwaliteit is van het gebied)
- Er wordt teveel geklepeld, vooral interessante vegetatie verandert van karakter (soortenarme, brandnetelrijke vegetaties).
- In de gebieden vindt vervlakking plaats. Norbert Daemen heeft in opdracht van Waterproof Edam verschillende slootkantonderzoeken uitgevoerd; Ouderkerkerplas en

De Hoge Dijk in 2010 en de zuidkant van Amsterdam in 2011. Uit de resultaten concludeerde hij dat het in de agrarische gebieden beter gesteld is met de soortenrijkdom van flora en fauna dan in de gebieden van Groengebied Amstelland.

Aanbevelingen

- Meer mogelijkheden bieden (voorzieningen maken) tot beleving van de bijzondere waarden en gebieden.
- Beheer (budget) specifieker en gericht inzetten daar waar nodig en waar het de moeite waard is, met oog voor resultaat. Beter inventariseren waar de hoge natuur-landschapswaarden zich bevinden en beheer daarop afstemmen. Klepelen en intensief maaien waar het kan/gewenst is. Soms is minder beheer of geen beheer een beter alternatief dan het huidige beheer.
- Faseren van uitvoering van beheermaatregelen, stukken laten staan, wisselend per onderhoudsbeurt.
- Minder chemische bestrijding toepassen. Paden zo mogelijk door gebruik open houden. Of paden maaien i.p.v. schelpenpaden spuiten. Inmiddels gebeurt dit.
- Meer nadenken over totaal visie/samenhang gebied en wat waar voorkomt.
- M.b.t. beheer: meer oog hebben voor de verschillende soorten en hun behoeften.
- In de polders minder (hoog) opgaande begroeiing en bosjes.
- GGA sterker aanwezig in het gebied/actievare rol op zich nemen; meer contacten, coördinatie en overleg met andere organisaties en de gemeente. Sturende rol.
- Maaibeheer en maaitijdstip; vooral meer kijken en onderzoek doen alvorens maaimoment vast te stellen. Insecten en flora een kans geven.
- Beter in **kaart** brengen waar bijzondere natuur- en landschapswaarden zich bevinden.
- Meer aandacht voor cultuurhistorische elementen.
- Meer inspanning m.b.t. het mobiliseren van vrijwilligers en samenwerken met organisaties in de gebieden.
- Duidelijker vasthouden aan doelstelling GGA/RNH; aandacht voor toekomstig beheer.
- Beleving van recreant verhogen door voorzieningen, doorkijkjes e.d.
- Er is ecologisch beheeradvies nodig voor de parels in het gebied. Dit advies dient omgezet te worden in (maatwerk) beheer.
- Meer voorlichting en communicatie met publiek; onbekend maakt onbemind. Recreanten wijzen op de waarden van de gebieden. Naamsbekendheid vergroten.
- Meer uitleg over polders, agrariërs en landschap en natuur.

Bijlage II

Informatie over een aantal prominente diersoorten in Amstelland.

In deze bijlage wordt een benadering gegeven van de staat van de Amstellandse fauna. Dit is geen volledige inventarisatie, vooral soorten die bekendheid genieten bij het publiek komen aan bod.

- 1) **Weidevogels.** In de zestiger jaren vormden weidevogels het belangrijkste bestanddeel van de avifauna in Amstelland. SOVON⁴ onderscheidt 21 soorten weidevogels, variërend van *grutto* en *tureluur* via *gele kwikstaart* en *slobeend* tot de (zeer) zeldzame *kwartelkoning* en *kemphaan*. De laatste is in Amstelland in met enkele honderden te zien eind april op het Landje van Geijssel. Ze komen dan terug van hun winterverblijven en doen energie op voor ze verder gaan naar hun broedgebieden. Het Landje van Geijssel herbergt regelmatig zeldzame vogelsoorten, niet alleen weidevogels maar ook oeverlopers zoals de breedbekstrandloper die ikzelf er een keer heb gezien (werd me door vogelaars aangewezen in mei 2010). In heel Nederland en in Amstelland als geheel nemen de in boerenland broedende vogels sterk af. In Amstelland is dit vooral het geval in de Diemerscheg waar veel bos is aangeplant en ook in de Middelpolder en in de Duivendrechtsche Polders. Toch zijn er in Amstelland, en wel in de Bovenkerkerpolder en in de Rondehoep, ook positieve ontwikkelingen te rapporteren. Hier neemt de weidevogelstand, geheel in afwijking van de landelijke trend, toe. Dit is een gevolg van het mozaïekbeheer dat door de Vereniging voor Agrarisch Natuurbeheer in overleg met de provinciale gebiedscoördinator wordt toegepast en van de inzet van boeren en vrijwilligers bij nestbescherming.
- 2) **Water-, riet- en moerasvogels.** Het valt op dat in de Middelpolder en de Duivendrechtsche polders steeds meer grote watervogels komen foerageren. *Grote zilverreiger*, *lepelaar* en *ooievaar* worden zeer regelmatig en soms met meerdere exemplaren tegelijk waargenomen. Deze trend wordt ook door SOVON gesignaleerd. Op Oostermeer broedt de *blauwe reiger*. Ook bij de Gaasperplas zit tegenwoordig een reigerkolonie. In de Botshol broeden *purperreigers*, die vaak foeragerend in de Rondehoep worden gezien. Het *woudaapje* is wel eens waargenomen in de Gaasperzoom en de *roerdomp* komt in alle jaargetijden voor in de grotere rietvelden van De Hoge Dijk (Klarenbeek) en de Ouderkerkerplas. Daarom is het van belang dat die niet 'verbossen'. De *blauwborst* wordt regelmatig gezien in de Gaasperzoom, De Hoge Dijk en de Middelpolder. Ze zijn te vinden in alleenstaande bomen, zoals vlieren, in rietvelden. *Ijsvogels* komen voor op de buitenplaatsen Oostermeer en Wester-Amstel en worden ook langs sloten in de Middelpolder (o.m. achter de Oostermeerweg!) gezien. In De Hoge Dijk heeft fotograaf Martijn de Jonge schitterende foto's van ijsvogels gemaakt. Ook in de omgeving van de Tweede Diem zijn ijsvogels waargenomen. 's Winters is de Ouderkerkerplas befaamd om zijn duizenden *smienten*. Die slapen op de plas en eten in omringende weilanden. Smienten zijn ook waar te nemen van dichtbij in de Middelpolder. Als het vriest kun je op de Amstel en de Diem genieten van veel bijzondere

⁴ Sovon Vogelonderzoek Nederland is een non-profit organisatie die in Nederland het voorkomen en de ontwikkeling van Nederlandse vogels bijhoudt.

eendensoorten die de relatieve warmte van de stadsrand opzoeken zoals *nonnetjes* en *grote zaagbekken*.

Ganzen: *soep-* en *grauwe ganzen*, maar ook *Nijlganzen* komen steeds meer voor in de Amstelscheg, ook in de zomer. Bij gebrek aan natuurlijke vijanden en doordat ze hier meer eieren leggen dan in hun oorspronkelijke broedgebieden dreigt hun aantal explosief te stijgen. Ze eten het jonge gras, trappen het plat en vervuilen stranden en water met hun uitwerpselen. Eieren schudden en, als het niet anders kan, bejagen of wegvangen moet dit tegengaan.

3) Roofvogels en uilen. *Buizerds* en *torenvalken* komen in alle gebieden voor. De *bruine kiekendief* jaagt regelmatig in de Rondehoep, een mooi gezicht deze slanke en wendbare roofvogel. Tegenwoordig wordt de *havik* veel gezien in de Middelpolder en de Duivendrechtsche polders en ook in Overdiemen en het Diemberbos. Ook worden *boomvalken* regelmatig jagend waargenomen, zowel in de Amstelscheg als de Diemerscheg. *Ransuilen*, de uil met de 'oortjes', hebben roestplaatsen in de Gaasperplas in naaldbomen. Ze broeden er ook: ze gebruiken vaak oude eksternesten. De *bosuil* zat vroeger op Wester-Amstel maar wordt tegenwoordig niet meer gezien. *Kerkuilen*, de uil met het witte gezicht, zijn in de Bovenkerkerpolder waargenomen en bij de voormalige werkschuur van het Groengebied vonden we kerkuilenballen. *Steenuil* (het kleinste uiltje) zitten bij een aantal boerderijen. Groengebied Amstelland heeft rond 2003 een aantal steenuil-nestkasten beschikbaar gesteld, bekostigd uit het potje Ecologisch Beheer. Mark Kuiper heeft ze geplaatst en onderzoekt hun lotgevallen. In 2010 werd in vijf van de vijftien nestkasten gebroed. Hij zorgt, met subsidie van de provincie ook voor steenuil-, dus muis- en insectvriendelijke erven. Verdrinking is overigens een gevaar voor jonge (steen)uilen, een reden om slootkanten met steile beschoeiingen te vermijden. Ook in waterbakken verdrinken soms uilen, op Wester-Amstel is eens een bosuil zo aan zijn eind gekomen. Waterbakken en beschoeide sloten dienen met eendentrapjes of eenvoudige planken uittreedbaar gemaakt te worden.

4) Diverse vogelsoorten De *oeverzwaluw* heeft zich gevestigd in de twee oeverzwaluwvanden die in het gebied opgericht zijn, in de zuidoosthoek van de Ouderkerkerplas en aan de buitenzijde van Elsenhove bij de oprit van de A9. Vanaf het 'Bultje van John' bij de Ouderkerkerplas heb je een prachtig zicht op de oeverzwaluwen die hun genummerde in en uit vliegen.

In De Hoge Dijk, de Gaasperzoom, de Gaasperplas en Overdiemen/ PENbos en het Diemberbos kondigt de lente zich aan met het geluid van de *koekoek*. *Nachtegaalengezang* is te horen in de Gaasperplas (bosjes zuidoostkant), de Gaasperzoom, Overdiemen en het Diemberbos.

Op de buitenplaatsen langs de Amstel zie en hoor je vaak *grote bonte spechten*. Ook zijn er regelmatig *groene spechten* te zien die in het gras mieren eten. Op Wester-Amstel zagen we zelfs eens een *draaihals*.

5) Overige fauna

De ongevaarlijke *ringslang* is de belangrijkste doelsoort van de Natuurboog. Vroeger kwamen ze voor in de meeste polders rondom Amsterdam, nu is er sprake van een geïsoleerde

populatie bij de Amstelveense Poel en een vitale populatie aan de oevers van het IJmeer, in de Diempolders en de Gemeenschapspolder. Die populaties willen we weer met elkaar in contact brengen en sinds Groengebied zich daarvoor is gaan inspannen, in 1991, zijn de ringslangen opgerukt. Vanuit Amsterdam Zuidoost krijgen we regelmatig meldingen en ook in de Middelpolder worden jaarlijks enkele exemplaren gezien. Die komen voor rond de composteringsinstallatie van de gemeente Amstelveen, dus het betreft misschien jonge slangen uit eieren die in maaisel zaten.

Ringslangen eten onder andere amfibieën. Die kunnen ze overal in Amstelland aantreffen: de luid kwakende groene kikkers van het *groene kikker complex* (verschillende soorten) in de sloten. De *bruine kikkers* met hun bescheidener geluid planten zich voort in poeltjes die kunnen droogvallen, omdat daar geen vissen voorkomen die dol zijn op bruine kikkerbroed. Ooit is ook de heikikker waargenomen in Amstelland, maar dit is geen reguliere bewoner van het gebied.

De *rugstreppad*, een pioniersoort, wordt stevast aangetroffen in nieuw aangelegde poelen. Als die af en toe weer opengemaaid worden blijven ze. Ook de gewone pad is overal in Amstelland te vinden. Hetzelfde geldt voor de kleine watersalamander.

Een andere doelsoort van de Natuurboog is de *waterspitsmuis*. Verrassend genoeg werden er op verschillende plaatsen in het westen van het Groengebied waterspitsmuizen aangetroffen. Langs de Amstel ter hoogte van de Ronde Hoep leven ze in de puinoevers. Ook in de Waver en zelfs in een rietland in het Recreatiegebied Elsenhove zijn waterspitsmuizen gevonden.

Marterachtigen zoals *hermelijn* en *wezel* zijn overal in Amstelland aan te treffen. Soms kun je laat in het voorjaar jonge marters met elkaar zien spelen, ze vergeten dan op gevaar te letten. In het park van Wester-Amstel zien we geregeld sporen van een of meer *bunzingen*. Die worden ook overal in Amstelland gevonden, helaas vaak als verkeersslachtoffer.

Misschien heeft dit te maken met de overvloed aan konijnen van dit jaar (2012) waardoor er niet alleen meer bunzingen zijn maar ze al jagend hun schuwheid op noodlottige wijze overboord zetten. Af en toe zijn er de laatste jaren meldingen van *steenmarters* en uiteraard blijven we stiekem hopen op de *otter*; in het Vechtplassengebied is vorig jaar een otter waargenomen met een camera bij een faunaonderdoorgang.

In het Amstelpark en langs de Kalfjeslaan zitten *eekhoorns*. Uit Amstelland zijn nog geen meldingen, maar het kan ieder moment zo ver zijn.

Hazen zijn er in overvloed in het weidegebied, het is leuk om ze te zien spelen. Tot slot worden er af en toe *vossen* gezien in Amstelland. In de Rondehoep worden ze niet getolereerd vanwege de weidevogels.

Nog een korte opmerking over het **jachtbeleid**: in de recreatiegebieden geldt een “Nee, tenzij” beleid, er wordt alleen gejaagd als er schade wordt geleden.